

Formarea formatorilor în domeniul medierii și al justiției reparatorii

Formarea formatorilor în domeniul medierii și al justiției reparatorii

Manualula

Mediarej proiect

Cofinanțat prin
programul Erasmus+
al Uniunii Europene

Autori

Julia Barjau & Emanuela Biffi - Responsabili de proiect la Forumul European pentru Justiție Reparativă (EFRJ).

Coautori

Giovanni Grandi & Ariele Morandin (MARITAIN), Filippo Vanoncini & Alessandra Gaetani (NATHAN), Enrique Sala, Ana María Solís & Javier Vilalta (ÀMBIT), Branka Peruača & Marijana Bokun (UKSR), Angela Cotoara (Fundatia Professional).

Punctele de vedere prezentate în acest manual aparțin autorilor și partenerilor proiectului Erasmus+ MEDIAREJ și nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al EFRJ.

Recunoștințe

Mulțumim tuturor partenerilor din cadrul proiectului Erasmus+ MEDIAREJ:

- Coordonatorul proiectului, Institutul MARITAIN (Italia), un institut cultural și centru de cercetare cu o experiență solidă în domeniul justiției restaurative;
- NATHAN (Italia), o asociație puternic angajată în formarea specializată în domeniul medierii și în promovarea abordării umaniste a justiției reparatorii;
- ÀMBIT (Spania), o organizație care se angajează să promoveze incluziunea socială și să lucreze cu deținuții;
- Fundatia Professional (România), o organizație dedicată promovării incluziunii sociale și combaterii violenței de gen;
- UKSR - Udruga sa Kreativni Socijalni Rad (Asociația croată de asistență socială).

Mulțumim Comitetului de formare și membrilor Registrului formatorilor calificați al Forumului european pentru justiție restaurativă (EFRJ) pentru participarea la procesul de consultare și mulțumim experților invitați care au dedicat timp pentru interviuri. Mulțumim, de asemenea, lui Malini Laxminarayan (ofițer de proiect EFRJ) pentru corectura acestui manual.

Proiectare și prezentare: Àmbit.

Finanțare și declinare a răspunderii

Această publicație a fost finanțată cu sprijinul Erasmus+, programul UE de sprijinire a educației, formării, tineretului și sportului în Europa. Este primul rezultat intelectual al proiectului MEDIAREJ - Formare în domeniul medierii și al justiției reparatorii.

Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru realizarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi considerată responsabilă pentru orice utilizare care ar putea fi făcută de informațiile conținute în această publicație.

Referință

Dacă doriți să faceți trimitere la părți din această publicație, vă rugăm să faceți referire la acest manual ca:

Forumul european pentru justiție reparatorie (2021). Formarea formatorilor în domeniul medierii și al justiției reparatorii: The Handbook of the Erasmus+ MEDIAREJ project (Manualul proiectului Erasmus+ MEDIAREJ). Leuven: Forumul european pentru justiție restaurativă. Recuperabil pe <https://www.euforumrj.org/en/mediarej-2020-2023>

Contacte

Dacă doriți să împărtășiți gândurile dvs. despre acest manual sau despre experiențe inovatoare și inspiratoare pentru formarea formatorilor în domeniul justiției restaurative, vă rugăm să le comunicați Secretariatului EFRJ la info@euforumrj.org. Acestea vor fi direcționate către coordonatorul proiectului, Institutul Maritain (Italia) sau către toți partenerii proiectului Erasmus+ MEDIAREJ.

© Forumul European pentru Justiție Restaurativă 2021
Hooverplein 10 - 3000 Leuven - Belgia www.euforumrj.org
info@euforumrj.org info@euforumrj.org

1. Introducere	7
De ce acest manual	
Cum se citește acest manual	
Glosar	
2. Ce este justiția restaurativă	9
Definirea justiției reparatorii	
Definiții orientate spre proces	
Definiții orientate spre rezultate	
Definiții orientate spre rezultate	
Valori și principii ale justiției restaurative	
Justiția restaurativă în practică	
3. Instrumente pentru justiția reparatorie: accent pe formare	14
4. Predarea justiției restaurative: diferite abordări	16
Pedagogia justiției restaurative	
Puterea transformatoare a pedagogiei justiției restaurative	
5. Formatorul în domeniul justiției restaurative	19
Conștiința de sine	
Studii și pregătire profesională a formatorilor	
Competențe soft și hard skills	
6. Formarea în domeniul justiției restaurative	22
Program de formare și orientări	
Cuprins	
Practici de formare	
Sfaturi pentru implementare	
7. Procesul de consultare	27
7.1. Metodologie	
7.1.1. Discuții în cadrul grupului de discuții	
7.1.2. Sondaj online	
7.1.3. Interviuri	
7.2. Formatorul	
7.2.1. Studii și pregătire profesională	
7.2.2.2. Competențe relaționale și tehnice	
7.2.3. Rețeaua formatorilor	
7.2.4. Surse de inspirație	
7.3. Programul de formare	
7.3.1. Cuprins	
7.3.2. Metode	
7.3.3. Implementare	
7.3.4. Instrumente de evaluare	
8. Kit de resurse pentru formatori	48
8.1. Publicații și materiale virtuale	
8.2. Programe de formare	
9. Concluzii și recomandări	50
10. Referințe	52

1. Introducere

Mișcarea pentru justiție restaurativă a cunoscut o creștere majoră în ultimii ani. Cercetările și practicile au demonstrat că justiția restaurativă (RJ) funcționează în diferite domenii, de la infracțiuni grave la infracțiuni minore și de la cazuri care implică două persoane aflate în conflict la comunități mai largi. În concordanță cu această creștere, instrumentele europene și internaționale solicită practici de înaltă calitate în materie de RJ furnizate de formatori profesioniști bine pregătiți.

Din acest motiv, în ultimii ani, în Europa au fost elaborate propuneri de formare foarte diferite legate de justiția reparatorie. Formarea se adresează diferitelor tipuri de profesioniști care lucrează în domeniul justiției penale și în alte domenii relevante (de exemplu, profesori, asistenți sociali) pentru a primi o introducere de bază în justiția restaurativă, în vederea sprijinirii trimiterilor către serviciile de RJ. Există, de asemenea, o formare mai specifică pentru practicienii RJ, care se concentrează pe dezvoltarea competențelor de bază și avansate în materie de RJ. În acest domeniu lipsește încă formarea specifică a formatorilor (ToT) în domeniul justiției restaurative, care pot fi facilitatori de RJ cu vechime, dispuși să își transfere cunoștințele și competențele către viitorii facilitatori (sau mediatori) de RJ.

În acest stadiu, întrebarea principală este: cine sunt formatorii în domeniul justiției restaurative? Care sunt pregătirile lor profesionale și educaționale și competențele lor specifice? Cum arată (ToT) în practică, în ceea ce privește formatul și conținutul? Pe parcursul cercetării noastre, o analiză a literaturii de specialitate și un proces de consultare ne-au permis să cartografiem stadiul actual al tehnologiei, identificând bunele practici de formare în domeniul justiției reparatorii. O temă recurentă este aceea că justiția restaurativă depășește domeniul justiției penale și necesită ca formatorii și practicienii să întruchipeze valorile sale ca mod de viață și de acțiune în această lume. Justiția restaurativă este o abordare incluzivă și participativă a justiției, în care cei responsabili de prejudiciu și cei care au suferit un astfel de prejudiciu au posibilitatea de a găsi o soluție pentru a repara prejudiciul. Această reparație se face în cooperare cu un facilitator multipartit, instruit pentru a sprijini toate părțile în mod egal. Acest lucru este complet diferit de alte practici (de exemplu, negocieri, despăgubiri) în care oamenii se află pe poziții opuse și conflictuale în loc să încerce să stea de vorbă într-un mod deschis și incluziv. Formatorii în domeniul justiției restaurative ar trebui să își folosească abilitățile de practicieni, transferându-și în același timp cunoștințele și competențele pentru a încuraja dialogul, a crea încredere și a propune cursanților o experiență de învățare prin experiență.

De ce acest Manual

Acest manual este primul rezultat intelectual realizat în cadrul proiectului Erasmus+ "MEDIAREJ - Formare în domeniul medierii și al justiției reparatorii" ¹ (2020-2023). Acest manual include o analiză a literaturii (capitolele 2, 3, 4, 5, 6) și rezultatele procesului de consultare (capitolele 7, 8, 9). Pe baza acestei prime etape de cercetare și presupunând că cercetarea este finalizată: partenerii proiectului au elaborat un program de formare pentru formatorii de RJ (sub forma unor fișe de activitate), inclusiv materiale specifice pentru formarea în practicile comunitare, formare pentru cazuri complexe și sensibile, cum ar fi violența de gen, și materiale de formare multimedia pentru diferite scopuri.

1 Deși proiectul a fost planificat de facilitatori seniori cu experiență în medierea umanistă, acest manual propune noțiunea mai largă de justiție restaurativă, care este utilizată pe scară largă în Europa și care adoptă aceleași valori ale medierii umaniste.

Cum se citește manualul

Capitolul 2 prezintă cititorului conceptele cheie ale justiției reparatorii (definiții, valori și standarde, practici). Acesta pune bazele unei înțelegeri comune a justiției reparatorii. Capitolul 3 se axează pe formare, făcând referire la instrumentele internaționale relevante pentru justiția restaurativă (de exemplu, Directiva UE privind victimele; Recomandarea Consiliului Europei; și Principiile de bază ale ONU). Capitolul 4 explorează diferite abordări didactice relevante pentru acest domeniu, concentrându-se asupra conceptului de "pedagogie restaurativă". Acesta servește drept bază pentru o reflecție ulterioară asupra formării în domeniul justiției restaurative. Capitolul 5 propune o trecere în revistă a literaturii de specialitate privind competențele și contextul pentru formatori, în timp ce capitolul 6 se concentrează pe implementarea efectivă a formării în ceea ce privește metodele și conținutul.

Celelalte capitole sunt dedicate rezultatelor procesului de consultare, și anume discuțiile în cadrul focus-grupurilor, sondajul online și interviurile. Capitolul 7 explică metodologia în detaliu și include rezultatele în ceea ce privește formatorul și programul de formare. Capitolul 8 va oferi un scurt și util set de instrumente cu publicații și programe de formare relevante care pot fi utile pentru viitorii formatori. Capitolul 9 va enumera câteva concluzii și recomandări generale.

Glosar

Din cauza lipsei de literatură specifică formării formatorilor în domeniul justiției restaurative, acest manual include referințe care depășesc sfera "formării" și, prin urmare, unele concepte pot folosi terminologii diferite.

- **Justiție restaurativă:** orice proces care permite celor prejudiciați de o infracțiune, celor responsabili de acest prejudiciu² și, eventual, comunității, dacă aceștia sunt de acord în mod liber, să participe la soluționarea problemelor care decurg din infracțiune, cu ajutorul unui facilitator calificat. Justiția restaurativă utilizează diferite metode (de exemplu, medierea³) cu scopul de a obține o formă de justiție consensuală și co-construită.
- **Facilitatori:** persoanele instruite pentru a facilita diferite practici de justiție restaurativă (de exemplu, mediator, conferințe, cercuri). În funcție de literatura de specialitate, aceștia pot fi denumiți în text mediatori sau practicieni.
- **Formatori:** cei care instruiesc participanții la un curs de formare, oferindu-le îndrumări și lucrând împreună cu publicul lor. În funcție de literatura de specialitate, aceștia pot fi denumiți în text instructori, supraveghetori sau profesori.
- **Cursanți:** cei care au primit îndrumări și instrucțiuni în calitate de participanți la un curs de formare. În funcție de literatura de specialitate, aceștia pot fi denumiți în text studenți, participanți sau cursanți.

² Cei care au fost afectați de infracțiuni și cei responsabili de aceste prejudicii pot fi numiți în text victime și infractori, pentru a facilita lectura, deoarece aceste etichete sunt în mod normal evitate în practicile justiției reparatorii.

3 În cadrul acestei revizuirii a literaturii, cercetarea lui Delattre și Willemsens (2004) se referă doar la "mediere" (nu și la justiția restaurativă) în ceea ce privește conținutul modelului de formare.

2. Ce este justiția restaurativă Justiție

Definirea justiției reparatorii

Din cauza diferitelor definiții ale justiției reparatorii, apar îndoieli cu privire la practicile care se încadrează în această abordare a justiției și care nu. De-a lungul anilor, definițiile au adoptat perspective diferite, acordând prioritate fie procesului, fie rezultatelor justiției restaurative.

Definițiile orientate spre proces se concentrează pe valorile și principiile practice relevante pentru procesul de justiție restaurativă, cum ar fi consimțământul liber al părților de a participa și concentrarea asupra găsirii unui acord.

Justiția restaurativă este un proces care implică, în cea mai mare măsură posibilă, pe cei care au un interes într-o anumită infracțiune și care identifică și abordează în mod colectiv prejudiciile, nevoile și obligațiile, pentru a vindeca și a îndrepta lucrurile cât mai bine posibil. (Zehr, 2002)

O abordare similară se regăsește și în **Directiva 2012/29/UE** a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor standarde minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor infracțiunilor (denumită în continuare "Directiva UE privind victimele"). Această directivă este considerată o piatră de hotar în domeniul asistenței acordate victimelor în Europa, deoarece este un instrument obligatoriu din punct de vedere juridic și executoriu care trebuie transpus în politici și practici de către toate statele membre. În comparație cu Decizia-cadru 2001/220/JAI a UE privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, Directiva UE privind victimele include conținuturi suplimentare, cum ar fi justiția reparatorie, și solicită o abordare individualizată pentru a sprijini și proteja victimele infracțiunilor.

Prin justiție reparatorie se înțelege orice proces prin care victima și autorul infracțiunii au posibilitatea, dacă sunt de acord în mod liber, de a participa în mod activ la soluționarea problemelor care decurg din infracțiunea penală cu ajutorul unei terțe părți imparțiale. (articolul 2 alineatul (1d), Directiva UE privind victimele, 2012)

În mod similar, **Recomandarea CM/Rec(2018)8** a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind justiția reparatorie în materie penală (în continuare, Recomandarea CoE) se concentrează, de asemenea, pe pro.ces. Aceasta adoptă o definiție similară cu cea din Directiva UE privind victimele, dar cu o diferență crucială: etichetele "victimă" și "infractor" sunt înlocuite cu "cei prejudiciați de infracțiune" și "cei responsabili de acest prejudiciu", luând deja în considerare în definiție unele principii-practici-cheie ale justiției restaurative. Recomandarea este cel mai avangardist instrument juridic în domeniu, solicitând accesul la justiția restaurativă în toate cazurile și în toate etapele procedurilor penale și pledând pentru o schimbare culturală în sistemul de justiție penală pentru a-l face mai orientat spre restaurare.

Justiția reparatorie se referă la orice proces care permite celor prejudiciați de o infracțiune și celor responsabili de acest prejudiciu, dacă aceștia consimt în mod liber, să participe în mod activ la soluționarea problemelor care decurg din infracțiune, cu ajutorul unei terțe părți instruite și imparțiale. (Regula 3, Recomandarea CoE, 2018)

La începutul anului 2002, Organizația Națiunilor Unite a adoptat **Principiile de bază ale ONU** privind utilizarea programelor de justiție reparatorie în materie penală, concentrându-se pe diferite practici care ar putea fi încadrate în cadrul unui "proces reparatoriu".

Proces reparator înseamnă orice proces în care victima și infractorul și, dacă este cazul, orice alte persoane sau membri ai comunității afectați de o infracțiune, participă împreună în mod activ la soluționarea problemelor care decurg din infracțiune, în general cu ajutorul unui facilitator. Procesele reparatorii pot include medierea, concilierea, conferința și cercurile de condamnare. (alin. 1.2., Principiile de bază ale ONU, 2002)

În schimb, **definițiile orientate spre rezultate se** concentrează pe repararea prejudiciului și pe propuneri pentru a face dreptate. Aceste definiții reflectă, de asemenea, poziția mișcării pentru justiție restaurativă din ultimii ani, care se concentrează mai puțin pe practici și metode concrete și acordă atenție oportunităților de restabilire a percepției justiției și a siguranței în societățile noastre.

Justiția restaurativă este o abordare a prejudiciului sau a riscului de prejudiciu prin implicarea tuturor celor afectați în vederea ajungerii la o înțelegere și la un acord comun privind modul în care prejudiciul sau fapta ilicită poate fi reparată și se poate obține dreptate. (Forumul european pentru justiție restaurativă, 2018)

O abordare similară este adoptată în cea de-a doua ediție a "Manualului privind programele de justiție reparatorie", publicat recent de Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC, 2020). Acest manual reprezintă un punct de referință în domeniul justiției restaurative pentru a avansa în continuare implementarea și aplicarea justiției restaurative în materie de justiție penală în multe țări din întreaga lume. Definiția se referă la principiile practicii.

Justiția restaurativă este o abordare care oferă infractorilor, victimelor și comunității o cale alternativă pentru justiție. Promovează participarea în siguranță a victimelor la rezolvarea situației și oferă persoanelor care își asumă responsabilitatea pentru răul cauzat de acțiunile lor posibilitatea de a se face responsabile față de cei pe care i-au rănit. Se bazează pe recunoașterea faptului că un comportament infracțional nu numai că încalcă legea, dar dăunează și victimelor și comunității. (UNODC, 2020)

Valorile și principiile justiției restaurative

FEJR (2018) a publicat un manual privind valorile și standardele pentru practicile de justiție restaurativă. Această lucrare a reunit diferite minți din domeniu, inclusiv practicieni și cercetători de rang înalt, care au cooperat timp de aproximativ doi ani pentru a publica "standarde" și orientări pentru a se referi la anumite inițiative ca fiind justiție restaurativă. Acest grup a ajuns la concluzia că următoarele valori sunt esențiale pentru practicile justiției reparatorii:

- Justiție
- Solidaritate și responsabilitate
- Respectul pentru demnitatea umană
- Adevărul

În general, justiția reparatorie se bazează pe valorile universale de protecție a drepturilor omului și a statului de drept, de nediscriminare, de tratament egal și de participare activă în societățile democratice. Dreptatea se referă la faptul că practicile justiției restaurative sunt adoptate fie pentru a preveni nedreptatea, fie pentru a încuraja responsabilitatea oamenilor de a repara răul și de a "face dreptate" față de ceea ce s-a întâmplat. Oamenii pot percepe nedreptatea sub forma unei lipsuri: poate fi un bun care se cuvine, dar care lipsește (de exemplu, un drept care nu este recunoscut) sau un bun care a fost luat sau încălcat (de exemplu, proprietăți, dar și bunuri nemateriale: demnitate, respect, considerație). Din lipsă rezultă cererea de dreptate, care este întotdeauna, în primul rând, o cerere de reparație și de recunoaștere. **Solidaritatea și responsabilitatea** merg mână în mână, deoarece justiția reparatorie vizează coeziunea socială și bunăstarea individuală prin recunoașterea diversității și asumarea responsabilităților sociale și personale. În această ordine de idei, justiția restaurativă își propune să consolideze o responsabilitate morală atât pentru ceea ce s-a întâmplat în trecut, cât și pentru ceea ce s-ar putea întâmpla în viitor, inclusiv grija de a introduce ceva mai bun în mediul social. **Respectul pentru demnitatea umană** este garantat de practici sigure și de înaltă calitate care presupun că indivizii au inteligența și capacitățile necesare pentru a face față problemelor care îi privesc. Filosofia ne reamintește că nimeni nu ar putea deține în întregime un singur **adevăr**; dimpotrivă, există multe puncte de vedere diferite care numai împreună ar putea aproxima o înțelegere compozită a lucrurilor. În această ordine de idei, justiția restaurativă creează spații pentru ca toate perspectivele să fie ascultate cu scopul de a uni poveștile și de a conveni asupra unui potențial adevăr dialogic născut din întâlnire.

Adevărul în practicile justiției restaurative

În literatura de specialitate privind justiția de tranziție și justiția restaurativă, diferitele etape ale reuniunii de justiție restaurativă sunt marcate de schimbul de povești și amintiri:

- în primul rând, adevărurile medico-legal și narativ se referă la faptele reale măsurabile și la modul în care fiecare individ a trăit aceste fapte;
- în al doilea rând, adevărul dialogic apare atunci când părțile împărtășesc într-un proces de dialog faptele (criminalistică) și experiențele subiective (narativă);
- în cele din urmă, adevărul transformator apare ca o consecință a dialogului care transformă percepția fiecăruia asupra a ceea ce s-a întâmplat, ca urmare a recunoașterii existenței și adevărului celuilalt.

Literatura de specialitate și experții în domeniul justiției restaurative se pot referi și la alte valori, toate fiind importante pentru stabilirea bazei modului în care trăim împreună ca societate, nu doar la baza sistemelor de justiție orientate spre restaurare. Anumite valori sunt relevante și pentru cei care practică justiția restaurativă (de exemplu, facilitatori, mediatori, formatori). **Responsabilitatea** este capacitatea de a răspunde la o persoană, dar și la o situație. Este menționată ca fiind crucială pentru practicieni, care trebuie să fie bine pregătiți și instruiți pentru a-și practica activitatea. Acest lucru este legat de responsabilitatea de a se autoevalua atunci când facilitează o reuniune de justiție restaurativă. **Umilința** provine de la "humus", care înseamnă "pământ" și reprezintă capacitatea de a privi lucrurile de jos și nu dintr-o poziție de dominație. Reprezintă, de asemenea, capacitatea de a se face mic, de a nu umple scena, de a lăsa loc celuilalt. Este o atitudine care le permite practicanților să se așeze și să asculte fără a judeca, cu o atitudine

deschisă la respect față de povești și oameni diferiți. În medierea umanistă (a se vedea caseta de la p. 12), acest lucru este practicat prin utilizarea a trei mediatori care oglindesc emoțiile fiecărui participant (Morraineau, 1998, p.79). **Dialogul** este propus ca o metodă de căutare a

adevăr împreună prin dezvăluirea treptată a adevărului dialogic. Munca responsabilă și atitudinea umilă a practicianului sunt esențiale pentru a încuraja dialogul, precum și responsabilitatea participanților la întâlnire.

Aceste valori prind viață într-o serie de principii practice care fac din justiția restaurativă o practică sigură, bine pregătită și, prin urmare, de înaltă calitate în toate etapele, de la oferta și pregătirea pentru participare până la comunicarea efectivă între părți și punerea în aplicare a acordului. Câteva principii de practică⁴ în justiția restaurativă sunt:

- **Participarea liberă, voluntară și consensuală:** acest lucru presupune că justiția restaurativă se bazează pe voința și responsabilitatea tuturor participanților de a se implica în acest proces, după o fază de pregătire bine informată.
- **Deschidere:** se referă la importanța recunoașterii limitelor și a provocărilor proprii atunci când este necesar, fie în rolul de practicieni, fie în cel de participanți.
- **Incluziune:** aceasta include flexibilitatea de a adapta și de a personaliza procesul în funcție de nevoile individuale, capacitățile și contextul cultural.
- **Atitudinea non-judecătorească:** practicienii și participanții trebuie să fie deschiși la toate poveștile și rezultatele procesului de justiție restaurativă.
- **Confidențialitate:** aceasta înseamnă că ceea ce se întâmplă în cadrul întâlnirii este secret, cu excepția cazului în care părțile convin altfel, astfel încât dialogul să fie autentic și onest din partea tuturor părților.
- **Implicarea comunității:** acest lucru implică faptul că tot ceea ce se întâmplă în cadrul reuniunii are ca scop refacerea relațiilor și reconectarea cu comunitatea.

Justiția restaurativă în practică

În Europa, cea mai răspândită practică de justiție restaurativă este **medierea victimă-infractor**, în cadrul căreia părțile directe se întâlnesc după o pregătire individuală, împreună cu un facilitator calificat, pentru a se angaja într-un proces de dialog cu privire la ceea ce s-a întâmplat și la modul de reparare a prejudiciului cauzat. Alte practici cunoscute sunt **conferințele restaurative** (care includ, de asemenea, membrii familiei și prietenii în procesul de dialog) și **cercurile restaurative** (în care comunități mai mari se reunesc pentru un dialog structurat în jurul unei probleme-cheie care le este importantă).

Facilitatori de justiție restaurativă în acțiune

În cele mai multe cazuri, facilitatorii de justiție restaurativă respectă câteva reguli de bază: în timpul întâlnirii, aproape că dispar, rămânând în tăcere pentru a permite părților să își reia proprietatea deplină asupra conflictului lor și, atunci când intervin, oferă feedback non-directiv și non-judecător bazat pe o ascultare activă și atentă.

Singurul "scenariu" urmat este cel de la începutul și de la sfârșitul întâlnirii, când facilitatorii prezintă regulile interne ale întâlnirii și când ajută la rezumarea oricărui tip de acord obținut și propun un eventual follow-up.

4 Lista de mai jos nu este exhaustivă, deoarece include principiile de practică menționate de

partenerii de proiect, care sunt, de asemenea, propuse în literatura generală despre justiția reparatorie.

Modul în care se desfășoară aceste practici se schimbă în funcție de **domeniile de aplicare** în care este utilizată justiția restaurativă, cum ar fi în cadrul sistemului juridic penal sau în comunitate, în școli și în familie (și anume în orice context în care pot apărea conflicte, violență și infracțiuni). Practicile se schimbă, de asemenea, în funcție de **temeiul juridic** care sprijină (sau nu) accesul la justiția reparatorie (în special în cazul în care aceasta este aplicată în cadrul sistemului juridic penal), precum și de **contextul istoric și cultural** al modului în care este pusă în aplicare justiția reparatorie într-o anumită țară.

Abordarea umanistă a medierii și a justiției reparatorii

Diferențele dintre practicile restaurative pot influența, de asemenea, modul în care facilitatorii și/sau mediatorii au un rol în acest proces. Acesta este cazul, de exemplu, în ceea ce privește abordarea umanistă a medierii și a justiției restaurative, o metodă specifică fondată de Jacqueline Morineau (în Franța anilor 1980) și Mark Umbreit (în SUA în anii 1990).

Potrivit lui Morineau, medierea umanistă se concentrează pe întâlnirea propriu-zisă, care este împărțită în trei etape care pot fi urmărite până la structura tragediei grecești antice: mai întâi, părțile își spun reciproc propriile adevăruri individuale cu privire la ceea ce s-a întâmplat (*theoria*); apoi apare conflictul și se acordă mult spațiu pentru a exprima drama și emoțiile a ceea ce s-a întâmplat (*krisis*); în cele din urmă, după ce ascultă și recunosc suferința și sentimentele celuilalt, se creează un spațiu pentru recunoașterea existenței celuilalt și a adevărului său (*katarsis*). Drama antică era o modalitate interesantă de a crea o "proiecție" accentuată a conflictelor, dar și de a învăța cum să le gestionezi.

În cazul specific al medierii umaniste, simbolurile și ritualurile sunt considerate importante pentru procesul de restaurare. Întâlnirea este planificată cu prezența a trei mediatori care acționează ca "oglinzi" pentru emoțiile părților, care decurg din întâlnire. Munca mediatorilor va fi foarte subtilă, deoarece în timpul întâlnirii accentul va fi pus pe părți. Unele elemente simbolice specifice ale cadrului (de exemplu, poziția scaunelor, numărul de mediatori, "oglinzile") sunt considerate utile pentru a reelabora, transforma și întâmpina haosul și conflictul, fără a avea pretenția de a-l rezolva complet.

Castron japonez (1900-1940), pictat și restaurat manual după tehnica Kintsugi. De Filippo Vanoncini

3. Instrumente pentru justiția restaurativă: accent pe formare

În ultimii ani, s-au înregistrat progrese semnificative în domeniul justiției reparatorii prin intermediul instrumentelor internaționale și europene:

- În 2002, ONU a adoptat Principiile de bază privind utilizarea programelor de justiție reparatorie în materie penală, iar în 2006 a fost publicată prima ediție a Manualului privind programele de justiție reparatorie. În mai 2020, Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) a publicat cea de-a doua ediție a manualului, integrând evoluții mai recente din domeniu.
- În 2012, Directiva UE privind victimele 2012/29/UE a oferit o poziție mai solidă pentru utilizarea justiției reparatorii cu victimele. Chiar dacă Directiva UE privind victimele nu pledează pentru un drept de acces la justiția restaurativă, aceasta o propune ca fiind un serviciu pentru victime, care trebuie să beneficieze de standarde de înaltă calitate pentru a le proteja și sprijini.
- În 2018, Recomandarea CM/Rec(2018)8 a Consiliului Europei privind justiția restaurativă în materie penală reflectă noile evoluții în domeniu și solicită accesul la justiția restaurativă în toate cazurile și în toate etapele procedurilor penale și promovarea unei culturi restaurative în cadrul sistemului de justiție penală.

Această secțiune analizează modul în care aceste 3 instrumente pot juca un rol în formarea în domeniul justiției reparatorii.

Principiile de bază ale ONU invită statele membre "să se asiste reciproc în dezvoltarea și punerea în aplicare a programelor de cercetare, de formare sau de altă natură, precum și a activităților de stimulare a discuțiilor și a schimbului de experiență privind justiția reparatorie" (5). Mai precis, se solicită statelor membre să stabilească orientări și standarde care să abordeze, printre altele, "calificările, formarea și evaluarea facilitatorilor" (III, punctul 12b). Documentul propune, de asemenea, principii practice esențiale pentru pregătirea, facilitarea și monitorizarea unui proces de justiție reparatorie și sugerează, dacă este cazul, ca facilitatorii "să primească o formare inițială înainte de a-și asuma sarcinile de facilitare" (III, punctul 19).

Principiile de bază ale ONU sunt însoțite de orientări concrete în "Manualul privind programele de justiție reparatorie". Ediția a 2-a (UNODC, 2020) este concepută pentru a fi utilizată ca document de referință, precum și ca instrument de formare de către toți profesioniștii care lucrează în sistemul de justiție penală. UNODC elaborează, de asemenea, un "Curriculum de formare specific privind justiția reparatorie" pentru a oferi orientări pentru consolidarea în continuare a capacităților celor care desfășoară programe de justiție reparatorie. Manualul include un capitol privind recrutarea, selecția, formarea, evaluarea și supravegherea facilitatorilor (pp. 58-61), a altor membri ai personalului, a voluntarilor și a rezidenților comunității.

Directiva UE privind victimele oferă o perspectivă orientată către victimă a justiției reparatorii în diferite articole care pledează pentru drepturi specifice ale victimelor infracțiunilor (articolul 4 alineatul (1) litera (j) și articolul 4. 12, privind dreptul de a fi informat cu privire la justiția

reparatorie și, respectiv, dreptul la garanții în cadrul programelor de justiție reparatorie). În ceea ce privește formarea, se solicită statelor membre să "încurajeze inițiativele care să permită celor care oferă servicii de sprijinire a victimelor și de justiție reparatorie să primească o formare adecvată la un nivel corespunzător contactului lor cu victimele și să respecte standardele profesionale pentru a se asigura că aceste servicii sunt furnizate în mod imparțial, respectuos și profesionist".

mod" (art. 25, 4). Acest drept la servicii sigure și competente care să protejeze și să sprijine victimele infracțiunilor propune două oportunități pentru serviciile de justiție restaurativă: pe de o parte, acestea trebuie să îi educe pe practicienii în materie de justiție restaurativă cu privire la drepturile și nevoile victimelor; pe de altă parte, pot instrui alți profesioniști din domeniul justiției penale care lucrează cu victimele infracțiunilor cu privire la justiția restaurativă pentru a informa mai bine victimele și a le trimite cazurile, atunci când este necesar. Acest lucru este esențial și în ceea ce privește cooperarea și coordonarea serviciilor (articolul 26) pentru a promova schimbul de bune practici și pentru a completa activitatea desfășurată în sprijinul victimelor infracțiunilor.

Directiva UE privind victimele este însoțită de un document de orientare, publicat un an mai târziu pentru a facilita transpunerea juridică eficientă și la timp a directivei și punerea în aplicare practică a acesteia (Comisia Europeană, 2013). Câțiva ani mai târziu, Forumul european pentru justiție restaurativă a publicat "Ghidul practic pentru serviciile de justiție restaurativă: The Victims' Directive, challenges and opportunities for restorative justice" (2016) pentru a explica, în termeni practici, cum se poate citi directiva și cum se poate merge mai departe dincolo de standardele minime propuse în acest instrument obligatoriu. Ghidul de practică include, de asemenea, o propunere pentru patru module de formare în domeniul justiției restaurative, care sprijină (viitorii) practicieni să învețe elementele de bază ale justiției restaurative (teorii, principii, practici) și să cunoască diferite situații prin intermediul unor cazuri și jocuri de rol, precum și să sprijine practicienii seniori în consolidarea competențelor specifice și chiar să devină viitori formatori (p. 37-38).

Recomandarea CoE propune o serie de etape pentru formarea practicienilor din domeniul justiției reparatorii. Furnizorii de formare trebuie să fie recunoscuți și supravegheați de către autoritățile naționale competente (articolul 37) și "să se asigure că materialele și abordările lor de formare corespund cu dovezi actualizate privind practicile eficiente de formare și de facilitare" (articolul 45). Recomandarea solicită "elaborarea unor proceduri de selecție, formare, sprijin și evaluare a facilitatorilor" (Regula 36) și sugerează ca practicienilor să li se ofere formare de bază și avansată înainte de a se ocupa de cazuri noi. Formarea inițială "ar trebui să le ofere [facilitatorilor] un nivel ridicat de competență, ținând seama de abilitățile de soluționare a conflictelor, de cerințele specifice ale lucrului cu victimele, infractorii și persoanele vulnerabile, precum și de cunoștințele de bază ale sistemului de justiție penală". Profesioniștii din domeniul justiției penale care sesizează cazurile pentru justiția restaurativă ar trebui, de asemenea, să primească o formare corespunzătoare" (norma 42). Formarea avansată ar trebui să fie specifică, în schimb, particularităților "cazurilor sensibile, complexe sau grave" (Regula 43). Și în acest caz, statele membre ar trebui să coopereze pentru a face schimb de abordări în materie de cercetare și formare pentru a dezvolta în continuare acest domeniu (articolul 64).

Steagul UE de Christian Lue/Unsplash

4. Predarea justiției restaurative: diferite abordări

Din cauza naturii justiției reparatorii și pentru că cursurile de predare și formare se ocupă de probleme emoționale (Gilbert, Schiff, Cunliffe, 2013) și de probleme structurale ale societății (Dyck, 2006), justiția reparatorie ar trebui să fie predată prin utilizarea unor abordări inovatoare de predare și formare. Într-adevăr, cunoștințele, competențele și calitățile personale consolidate în cadrul unei formări în domeniul justiției restaurative nu se încadrează, de obicei, într-o strategie de predare tradițională centrată pe instructor (Delattre și Willemsens, 2004). Acest capitol propune diferite pedagogii (adică modalități de predare) relevante pentru formarea în domeniul justiției restaurative.

Pedagogia **justiției restaurative** În ultimii ani, mai mulți cercetători au reflectat asupra a ceea ce se numește acum "pedagogia justiției restaurative", propunând diferite abordări didactice care sunt în concordanță cu valorile și practicile justiției restaurative. Printre altele, Barb Toews (2013, p. 6) a afirmat că o pedagogie a justiției restaurative, bazată pe valorile restaurative, are ca scop:

- să inspire transformarea individuală și socială;
- să creeze o comunitate între participanți;
- să dea glas experiențelor unice ale participanților;
- să ofere oportunități de rezolvare a problemelor din viața reală;
- să ofere un mediu de învățare creativ, creat în comun de elevi și facilitatori;
- să privească studenții ca practicieni, teoreticieni și educatori;
- invită instructorii să se considere elevi și să participe la procesul de învățare.

În ceea ce privește formarea în domeniul justiției restaurative, Gilbert, Schiff și Cunliffe (2013) critică termenul "pedagogie", deoarece acesta se referă în principal la metodele formale de instruire folosite de profesori pentru a educa elevii, presupunând că elevii au puțină experiență relevantă și depind pasiv de instructor pentru a transmite cunoștințe. Într-adevăr, modelele de predare ierarhice, în care profesorii au o poziție dominantă de putere în comparație cu elevii, reflectă imaginea dinamicii puterii din sistemul de justiție penală între profesioniști și clienți și între persoanele care suferă un prejudiciu și cei responsabili de acest prejudiciu (Pointer et al, 2020; Toews, 2013; Freire, 1990, Hooks, 1994; Bain, 2004). Acest lucru sugerează că practicile tradiționale de formare și de predare nu sunt adecvate atunci când se face formarea în practicile de justiție restaurativă și că sunt necesare abordări pedagogice "transformative" mai inovatoare.

Puterea transformatoare a justiției restaurative pedagogie

Așa-numita "abordare transformativă" care integrează teoria și practica susține că educația ar trebui să faciliteze nu doar transformarea individuală, ci și cea socială (Toews, 2013; Dyck, 2006; Pointer et al, 2020; Hooks, 1994). Acest lucru poate fi realizat cu ajutorul unei pedagogii dinamice, aplicate și interactive care include:

- Valorificarea contextului, experiențelor, perspectivelor și contribuției elevului (Hooks, 1994; Pointer et al, 2020).
- Crearea unui spațiu în care studenții să se simtă în siguranță pentru a comunica și a se conecta cu materialul de formare într-un mod practic, invitându-i să fie critici și să analizeze conținutul programului de formare (Hooks, 1994).
- Implicarea formatorului în proces, prin învățarea de la cursanți, colaborarea și împărțirea responsabilităților pentru a crea experiența de învățare (Freire, 1990; Pointer et al, 2020).
- Motivarea cursanților să reflecteze asupra problemelor sistemice/structurale și să pună accentul pe contextul social și istoric al infracțiunii, pe analiza și conștientizarea puterii (Dyck, 2006).

Exemple din practică privind împărțirea puterii în educația în domeniul justiției restaurative Carson și Bussler (2013) au propus studenților de la cursul lor de justiție restaurativă să elaboreze o politică de notare. Rezultatul a fost similar cu ceea ce ar fi propus profesorii, dar procesul a fost util pentru a echilibra diferențele de putere între studenți și personalul școlar.

Într-un alt caz, întregul curs de justiție restaurativă, inclusiv conținutul și metodologiile de evaluare, a fost decis de către studenți ca o comunitate de învățare fără un lider sau un instructor (UNODC E4J, mai 2020).

Declarațiile de predare sunt folosite ca un posibil instrument de împărțire a puterii. Acestea sunt împărtășite cu studenții înainte de conceperea cursului, astfel încât să servească la evaluarea așteptărilor acestora și la co-deciderea metodelor care vor fi utilizate în timpul formării. Această abordare este, de asemenea, utilă pentru a le demonstra cursanților că pedagogia utilizată în cadrul cursului este diferită și că sunt capabili să preia controlul asupra educației lor (Toews, 2013).

Cu toate acestea, acest mod de predare poate prezenta mari provocări atât pentru profesori, cât și pentru elevi. În unele cazuri, încercarea de a introduce un sistem democratic cu partajarea puterii poate pune profesorii în situații incomode, așa cum s-a întâmplat într-un caz, la nivel universitar, când studenții au reacționat indignați, susținând că profesorii au datoria de a preda și de a lua decizii și că nu ar trebui să le dea această responsabilitate studenților (UNODC E4J, mai 2020).

Prin participarea egală atât a elevilor, cât și a profesorilor la procesul de învățare, se ajunge la o abordare transformatoare a educației care permite aplicarea în practică a teoriei justiției restaurative. Această abordare inovatoare și practică a învățării poate deveni eliberatoare (Pointer et al, 2020), dar reprezintă, de asemenea, o provocare, deoarece unii formatori în domeniul justiției restaurative vor trebui să facă eforturi personale majore pentru a lucra în acest mod, temându-se de o pierdere a controlului (Toews, 2013; Pointer et al, 2020).

Diferiți autori au propus diferite pedagogii pentru activarea experienței cursantului, așa cum sunt enumerate în tabelul de mai jos.

ABORDARE	AUTORI	PENTRU A ȘTI MAI MULTE
Abordarea învățării prin experiență	Pointer et al, 2020	Studentii sunt instruiți prin practică, cu o metodologie practică, ceea ce poate fi o provocare, deoarece îi împinge pe participanți să iasă din zona lor de confort. Formatorul poate fi văzut ca unul dintre facilitatorii unui proces de justiție restaurativă.
Abordarea activă a învățării	Carson și Bussler, 2013	Studentii sunt instruiți prin exerciții de rezolvare a problemelor, studii de caz și jocuri de rol. Această abordare promovează abilitățile de ascultare activă, de scriere și de analiză critică (nu doar cunoștințele teoretice).
Abordarea învățării prin cooperare	Kagan, 2009	Elevii sunt instruiți pentru a îmbunătăți cooperarea și comunicarea. Elevii învață în mod independent unii de la alții, iar fiecare elev are aceeași șansă de a-și exprima ideile și preocupările.
Abordare de rezolvare a problemelor din lumea reală	Bain, 2004	Elevii sunt încurajați să își împărtășească experiențele și poveștile, iar clasa le poate folosi ca studii de caz din viața reală. Această abordare îi încurajează pe cursanți să lucreze împreună pentru a analiza problema și pentru a vedea dacă justiția reparatorie poate fi sau nu relevantă pentru viața lor.
Abordare contemplativă	Bucătărie, 2013	Elevii sunt implicați activ într-o manieră mai reflexivă prin utilizarea meditației și a atenției. Acest lucru poate facilita învățarea justiției restaurative prin stimularea empatiei și interconectarea prin intermediul acestor practici educaționale transformatoare.
Abordarea andragogică restaurativă	Gilbert et al, 2013	Elevii sunt responsabili pentru experiențele lor de învățare, în funcție de maturitatea și pregătirea lor educațională. Această dinamică a autoresponsabilității este exact ceea ce teoreticienii și practicienii justiției restaurative speră să obțină în contextul mai larg al justiției.

5. Formatorul de Justiție Restaurativă

Predarea justiției restaurative invită instructorul să se angajeze în propria călătorie de transformare individuală care poate influența atât înțelegerea justiției restaurative, cât și modul în care o predă.

(Toews, 2013, p. 20)

Conștiința de sine⁵

Predarea practicilor restaurative implică lucrul cu emoțiile, uneori scoțând atât formatorul, cât și cursantul din zonele lor de confort (Pointer et al, 2020). Formatorii trebuie să fie conștienți de posibilitatea ca discuțiile provocatoare și transformarea interioară să aibă loc, inclusiv în ceea ce privește experiențele și prejudecățile personale (Toews, 2013). De asemenea, formatorii trebuie să creeze spații sigure pentru a preveni ca cursanții să experimenteze sentimente de excludere, rușine, neînțelegere sau intimidare și să se asigure că aceștia învață în cadrul ferestrei de toleranță în care are loc o învățare optimă (Fine, 2018; Pointer et al, 2020).

Diferite instrumente practice pot fi utile pentru această auto-reflecție, chestionare și evaluare continuă. Printre altele:

- **memorandumurile de identitate** pot servi la luarea în considerare a ceea ce aduce formatorul în clasă și cum ar putea afecta modul în care programul este conceput, implementat și evaluat (Toews, 2013);
- **declarațiile de predare** servesc la conturarea motivațiilor pentru predare, a convingerilor cu privire la obiectivele educației, a practicilor de predare pentru atingerea acestor obiective și a strategiilor pentru crearea unor medii de învățare diverse (Toews, 2013; Delattre și Willemsens, 2004);
- **meditația sau mindfulness** este utilă pentru a se relaxa, a concentra atenția, a elimina stresul, a se împământeni și a reflecta (Kitchen, 2013 ; Pointer et al, 2020).

5 Citiți mai multe despre declarațiile de predare la pagina 18 (Formatorul în domeniul justiției restaurative - Autocunoaștere).

Următoarea serie de întrebări poate fi utilă în exercitarea memoriilor de identitate și a declarațiilor de predare ca instrument de autocunoaștere și autoevaluare pentru formatorii în domeniul justiției restaurative (Toews, 2013; Pointer et al, 2020):

CUM	CE
<ul style="list-style-type: none"> • Cum împărțiți puterea cu cursanții? • Cum vă verificați propriile prejudecăți și ipoteze? • Cum contribuiți la o experiență de învățare prin cooperare care creează un spațiu curajos pentru ca dumneavoastră și cursanții să se angajeze într-un dialog despre conflict? • Cum putem valorifica mai bine perspectivele elevilor din sală, pe lângă cea a profesorului? • Cum poate educația să încurajeze dezvoltarea empatiei? 	<ul style="list-style-type: none"> • Ce instrumente folosești pentru a rămâne prezent și non-reactiv atunci când conversația devine inconfortabilă pentru tine? • Ce structură de învățare va comunica și va consolida valorile restaurative? • Care sunt experiențele noastre personale și profesionale în ceea ce privește victimizarea și infraționalitatea? • Care sunt experiențele și perspectivele tale cu privire la privilegiu, putere, rasism, sărăcie și nedreptate structurală și cum se leagă aceste experiențe și perspective de interesul tău? <p>în domeniul justiției restaurative și vă va ajuta să înțelegeți mai bine ce este și ce nu este justiția restaurativă, care sunt obiectivele sale, precum și promisiunile și capcanele acesteia.</p>

O parte din conținutul acestui tabel a fost publicat inițial în Toews (2013, p.22) și în Pointer et al. (2020, p.4).

Studii și experiență profesională a formatorilor

În literatura de specialitate se menționează puține lucruri cu privire la trecutul educațional și profesional al formatorilor profesioniști. În cercetarea realizată de Delattre și Willemsens (2003) privind modelele de formare pentru mediere (de remarcat că în acest proiect de cercetare nu a fost încă adoptat conceptul de "justiție restaurativă"), formatorii erau:

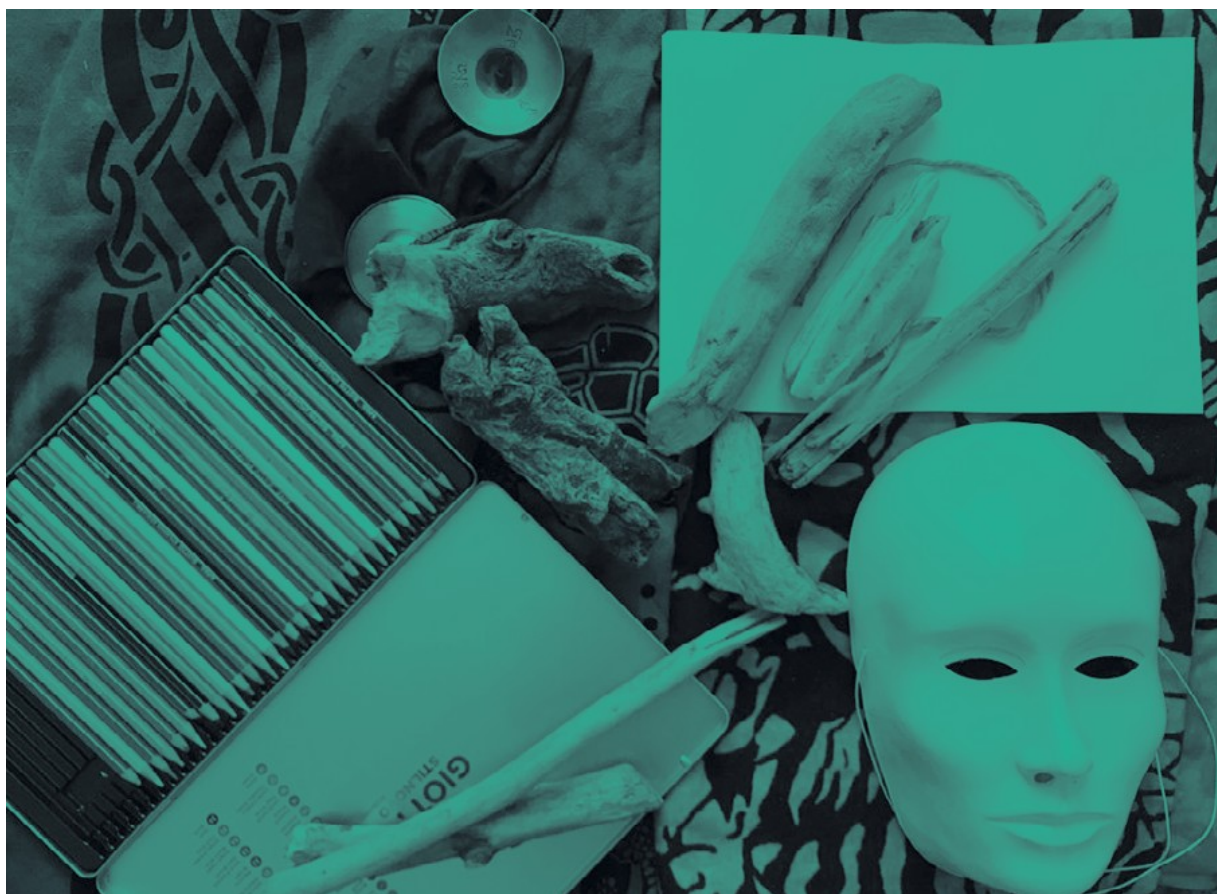
- Practicieni cu experiență, ceea ce înseamnă că au facilitat mai multe cazuri de mediere și, prin urmare, au o **cunoaștere și o experiență aprofundată a procesului de mediere** și, eventual, au fost supravegheați de o echipă multidisciplinară;
- Specialiști pe tema medierii, ceea ce înseamnă că erau bine informați cu privire la provocările și oportunitățile medierii pentru a putea evalua cazurile;
- Judecători, procurori, angajați ai Ministerului Justiției, polițiști și profesori universitari, ori de câte ori aspectele juridice ale medierii trebuiau să fie luate în considerare în cadrul formării în domeniul medierii;
- Formatori profesioniști, ceea ce înseamnă că aveau experiență și pregătire în domeniul

formării în sine.

În unele cazuri, pentru a lucra în domeniul educațional, formatorii trebuie să fi fost formați și acreditați de o organizație specifică care să asigure calitatea înaltă a acestei practici⁶.

Competențe soft și hard⁷

În literatura de specialitate se menționează chiar mai puțin despre competențele tehnice (hard) și relaționale (soft) ale formatorilor în domeniul justiției restaurative. Competențele hard sunt, de exemplu, competențele de prezentare, competențele informatice, competențele de redactare, competențele de proiectare a formării, competențele de management și competențele analitice. Competențele soft sunt, printre altele, comunicarea, toate competențele legate de comunicare, munca în echipă, leadership, abilitățile interpersonale, creativitatea și etica muncii. În mod clar, implicarea cursanților într-o pedagogie a justiției restaurative necesită mai multe calități și competențe ale instructorului. Pentru Toews (2013), "cea mai importantă este capacitatea de a solicita, de a asculta și de a respecta experiențele și perspectivele studenților, în special pe cele care par a fi în contradicție cu modul în care cineva înțelege justiția restaurativă, prioritățile și potențialul acesteia" (Toews, 2013, p. 18).

"Jocul obiectului" în cadrul unui atelier de empatie. Foto: Filippo Vanoncini

⁶ Rețineți că, dintre cele zece țări consultate de Delattre și Willemsens în 2003, doar Scoția a menționat că formatorii au fost instruiți și acreditați de o organizație înainte de a se instrui ei înșiși în domeniul medierii. Celelalte țări implicate în această cercetare au fost: Austria, Belgia, Republica Cehă, Anglia și Țara Galilor, Finlanda, Germania, Norvegia, Polonia, Scoția și Spania. Este posibil ca acest lucru să nu mai fie cazul în 2021.

⁷ Această subdiviziune ("hard" și "soft") nu oferă însă o dihotomie foarte aplicabilă: de exemplu, abilitatea de a scrie ar putea fi reprezentată ca fiind "hard" doar dacă este înțeleasă ca o

cunoaștere a gramaticii și a sintaxei: totuși, scrisul este în primul rând comunicare, exprimare de sine, înțelegere a interlocutorului și, în acest sens, este o abilitate "soft". Tot din cauza acestor dificultăți, manualul și setul de instrumente nu vor folosi distincția hard-soft, ci referințe mai specifice la diferitele competențe.

6. Formarea în domeniul Justiției Restaurative

Program de formare și orientări

Programul de formare și orientările acestuia trebuie să fie clare, transparente și comunicate în prealabil tuturor participanților. Acest lucru nu exclude posibilitatea de a le construi în mod participativ, împreună cu studenții. Liniile directoare ar trebui să conțină activitățile și realizările pe care participanții le vor atinge odată ce cursul este finalizat (Carson și Bussler, 2013; Delattre și Willemsens, 2004). În cazul unui brainstorming comun asupra programului și a liniilor directoare, studenții se vor simți implicați activ în crearea cursului, responsabili pentru propria experiență de învățare și vor considera materialele ca fiind doar o opțiune și nu un program definitiv (Toews, 2013).

Cuprins

Un exemplu în ceea ce privește conținutul unui program de formare în domeniul justiției reparatorii este reprezentat de resursele UNODC pentru lectori, în care sunt propuse următoarele subiecte-cheie:

1. Conceptul, valorile și originea justiției reparatorii	2. Prezentare generală a proceselor de justiție restaurativă
<ul style="list-style-type: none">• Sistemul de justiție penală și justiția legală• Satisfacerea nevoilor justiției - Victimele și infractorii• Ce este justiția restaurativă?• Originea și dezvoltarea justiției reparatorii• Cadrul internațional referitor la justiția reparatorie• Principii de protecție pentru procesele de justiție restaurativă• Cercetări referitoare la satisfacția participanților• Impactul justiției reparatorii asupra recidivei	<ul style="list-style-type: none">• Medierea victimă-agresor• Conferințe• Procese de cerc• Panouri sau consilii comunitare• Programe de substituire a victimei• Comisiile pentru adevăr și reconciliere (TRC)• Utilizarea justiției reparatorii în materie penală• Utilizarea în toate etapele sistemului de justiție penală• Aplicarea la infracțiunile grave• Justiția restaurativă și violența bazată pe gen
3. Cât de rentabilă este justiția reparatorie	4. Aspecte legate de punerea în aplicare a justiției restaurative
	<ul style="list-style-type: none">• Justiția restaurativă și concepțiile greșite privind "blândețea față de crimă"• Legislație• Sensibilizare• Relația cu comunitățile indigene și aspectele "interculturale".

Publicația originală a acestui tabel este disponibilă în seria de module universitare ale UNODC: Modulul 8, Justiție restaurativă.

Aceasta este o propunere foarte completă cu privire la aspectele cheie privind justiția reparatorie. Cu toate acestea, așa cum susțin Delattre și Willemsens (2004), în orice formare, nu numai cunoștințele (teoria justiției judiciare restaurative, gestionarea conflictelor etc.), ci și abilitățile (hard/tehnice - soft/relaționale și calitățile personale (capacitatea de a arăta vulnerabilitate, abordarea proprie a conflictelor etc.) ar trebui să fie abordate ca subiecte principale.

Activitățile de implicare, construirea încrederii și a relațiilor cu ceilalți participanți nu sunt utile dacă nu există o conversație deschisă despre problemele care contează cu adevărat, cu subiecte semnificative.

(Pointer et al, 2020, p.1)

Formare profesională practici

Lista de mai jos include diferite tipuri de practici care ar putea contribui la predarea justiției reparatorii. O atenție specială este acordată cercurilor de învățare, deoarece acestea au fost identificate în literatura de specialitate analizată ca fiind cea mai comună metodă de formare în domeniul justiției reparatorii:

- **Lucrul în perechi și în grup** (Toews, 2013).
- **Proiecție de film** (Toews, 2013).
- **Povestirea de povești personale** (Toews, 2013): De exemplu, cerându-le cursanților să împărtășească o situație din viața reală legată de justiția restaurativă.
- **Prezentările studenților:** De exemplu, învățarea din interviurile cu victimele (Toews, 2013).
- **Joc de rol:** De exemplu, o simulare a unei întâlniri comunitare în care fiecare participant joacă un rol diferit în cadrul comunității - le oferă participanților experiența de a participa la o astfel de întâlnire și îi educă cu privire la prejudiciile și perspectivele individuale și comunitare în urma unei nedreptăți. (Toews, 2013, p.18).
- **Excursii pe teren:** De exemplu, la o școală gimnazială urbană unde problemele sunt tratate cu ajutorul cercurilor sau la o închisoare de stat pentru băieți unde se folosesc cercurile (Carson și Bussler, 2013).
- **Documente de reflecție și analiză (RAP)** (Carson și Bussler, 2013).
- **Invitați vorbitori:** De exemplu, un profesionist din domeniul justiției penale și, ori de câte ori este posibil, un practician al justiției restaurative care să vorbească despre experiențele lor (Carson și Bussler, 2013).
- **Jocuri** (Pointer et al., 2020).
- **Cercuri de învățare:** Predarea în cercuri este unul dintre exemplele de pedagogie transformativă. Ea rupe toate structurile ierarhice, promovând egalitatea de șanse de a

vorbi și de a crea cunoaștere atât de către instructori, cât și de către cursanți. (Kitchen, 2013; Hooks, 1994; Freire, 1990). Kitchen (2013) explică faptul că, în timpul instruirii sale, ea a servit ca paznic al cercului în primele câteva săptămâni, iar ulterior unul sau doi studenți și-au asumat acest rol.

Un bun formator se bazează pe o varietate de stiluri de învățare. În loc să se bazeze pe unul sau două mijloace de instruire, formatorul poate trece liber de la un mijloc și stil la altul, știind că participanții învață în moduri diferite.

(Umbreit, 2015, p. 5)

Sfaturi pentru implementarea

Să-și facă timp pentru a-și aminti publicul formatorului: Să verificați cine sunt cursanții (trecut, educație etc.), cum se simt în timpul sesiunii, cum învață (rapid, lent etc.) și să răspundeți în consecință poate face o diferență imensă atunci când predați justiția restaurativă.

Ca un exemplu practic, Toews (2013) explică faptul că, în timpul începutului său ca profesor de justiție restaurativă, a întâmpinat dificultăți cu practicienii din comunitățile încarcerate, deoarece nu a ținut cont de faptul că atelierul fusese conceput doar din perspectiva facilitatorului și nu s-a gândit dacă conținutul se va potrivi cu comunitatea de învățare. Ca urmare, participanții nu s-au identificat cu materialele cursului, nu a existat spațiu pentru experiențele și perspectivele cursanților, iar participarea la formare a fost slabă.

Acordarea de importanță mediului de învățare: Așa cum rolul comunității este extrem de relevant pentru practicile de justiție restaurativă, același lucru este valabil și pentru o clasă de justiție restaurativă (Gilbert et al., 2013). Pentru un mediu de susținere și respect, formatorii trebuie să se asigure că cursanții se simt în siguranță, dar, în același timp, să îi provoace să se pună la îndoială (safe space versus brave space) (Pointer et al, 2020). Doar în acest fel comunitatea va crea spații de învățare în ciuda oricăror subiecte dificile sau discuții provocatoare care pot apărea (Pointer et al, 2020; Toews, 2013). Câteva dintre elementele cheie pentru crearea acestui mediu sunt următoarele:

- Investiți timp pentru a **sparge gheața**: În calitate de formator, fiți primul care se deschide cu o problemă personală sau profesională pentru a-i încuraja și pe ceilalți să facă același lucru și pentru a demonstra că există un spațiu sigur (Delattre et al, 2004; Toews, 2013).
- Asigurați-vă că **perspectivele elevilor** sunt onorate și respectate (Pointer et al., 2020).
- Să-i facă pe cursanți să se simtă **confortabil** să facă greșeli și să le arate că conflictele (atunci când apar în clasă) pot fi, de asemenea, pozitive și utile pentru a pune în practică cunoștințele pe care le învață (Delattre, Willemsens, 2004).

În predarea justiției restaurative este important să existe un **angajament comun** care să implice formatorul și cursanții într-o experiență de învățare respectuoasă. Din acest motiv, unii autori vorbesc despre declarații (Carson și Bussler, 2013) pentru a crea reguli (Delattre și Willemsens, 2004) și un mediu corect și angajat pentru formare.

Am avut chiar mai multe planuri pentru o sesiune, stabilind care este cel mai bun pe măsură ce clasa avansează. Uneori, fac o alegere greșită sau ratez o ocazie de a profita de o perspectivă sau de o reacție interesantă. Acesta este doar un mod în care instructorul își asumă riscuri și se face vulnerabil, la fel ca ceea ce se așteaptă de la elevi.

(Toews, 2013, p. 19)

Crearea unor **linii directoare** pentru un dialog productiv este o responsabilitate atât a cursantului, cât și a formatorului, dar formatorii ar trebui să știe ce întrebări mențin lucrurile pe drumul cel bun și ce întrebări pot devia de la subiect cu răspunsuri mai scurte și mai puțin relevante. Implicarea cursanților să participe și să își urmeze contribuțiile lăsându-le spațiu și timp pentru ele este foarte importantă și, prin urmare, trebuie să știe cum să pună limite la contribuții, dacă este necesar. (Umbreit 2015).

Creativitate și flexibilitate: Deși liniile directoare sunt importante pentru o experiență de învățare semnificativă, sesiunile de formare ar trebui să combine structura și o doză potrivită de flexibilitate. Pentru Umbreit și Lewis (2015), prea puțină structură poate fi, de asemenea, nereproductivă.

Structura cursului: Potrivit lui Umbreit și Lewis (2015), una dintre cele mai importante calități pe care trebuie să le posede un formator este capacitatea de a dezvolta o structură de formare care să poată acoperi toate conținuturile importante într-un ritm care să nu fie copleșitor. Atunci când cursanții simt că un formator încearcă să se grăbească să explice prea multe subiecte-cheie într-un timp scurt, capacitățile lor de învățare scad și se simt neliniștiți că nu învață suficient. Carson și Bussler propun câteva practici de rutină care pot fi aplicate la fiecare întâlnire, cum ar fi așezarea în cerc la începutul sau la sfârșitul cursului pentru a verifica starea tuturor sau pentru a scrie un citat care să servească la finalul formării pentru a reflecta asupra activităților de formare și pentru a reține ceva care a fost important pentru cursant (Carson și Bussler, 2013 p.142).

Încheierea și urmărirea au, de obicei, scopul de a asigura efecte de formare pe termen lung. Potrivit lui Kitchen (2013), ceremonia de închidere ar trebui să ia forma unui cerc final pentru a se aduna pentru ultima dată, pentru a sugera modificări pentru cursurile viitoare și pentru a primi cadou o piatră gravată "talking piece" pentru a încuraja munca restaurativă viitoare în viața lor. Pentru alții (Biffi și Laxminarayan, 2014) va fi o sesiune finală de brainstorming pentru a revizui etapele viitoare, a da continuitate la ceea ce s-a învățat în cadrul cursului și a încuraja alte idei și noi conexiuni profesionale.

Evaluarea și informarea cursului permit instructorului să știe dacă conținutul propus a fost adecvat pentru a răspunde nevoilor participanților și să facă modificări dacă este necesar. Abordarea evaluării diferă de la un formator la altul. Mulți formatori vor utiliza adesea aceeași formă de evaluare:propunând un exercițiu de autoevaluare ca raport final de reflecție asupra experienței de învățare. Cu toate acestea, Stommel (2018) afirmă că simplul fapt de a acorda o notă este un mod lipsit de sens, superficial și cinic de a evalua învățarea.

În cazul lui Carson și Bussler, politica de notare a fost utilizată ca o strategie de învățare activă, care a implicat cursanții în elaborarea în comun a politicii și a avut ca scop echilibrarea diferențelor de putere dintre studenți și instructori, ceea ce a condus la o modalitate democratică de predare a justiției reparatorii.

În ceea ce privește partea mai tradițională și mai practică, sursele UNODC pentru lectori propun două exemple de sarcini pentru studenți; una constă în reflectarea unui scenariu și aplicarea cunoștințelor despre justiția reparatorie, iar cealaltă constă în vizionarea unui videoclip despre o conferință privind justiția reparatorie și scrierea unei reflecții critice despre ceea ce au învățat⁹. În cele din urmă, Delattre și Willemsens (2004), reunesc diferite tehnici europene de evaluare a formării în domeniul medierii. Câteva exemple sunt: lucrări sau examene scrise, examene orientate spre practică, interviuri după formare, formulare de autoevaluare sau nicio evaluare.

Autoevaluarea formatorului. Întrebările de mai jos sunt utile pentru o autoevaluare a formatorilor (Toews, 2013):

În ce măsură practicile dumneavoastră de predare au promovat sau au împiedicat...	Cum v-a influențat cursul în ceea ce privește:
<ul style="list-style-type: none"> • Exprimarea de către elevi a experiențelor și perspectivelor personale? • Să se conecteze la experiențele din lumea reală ale elevilor? • Comunicați respectul pentru elevi? • Implicarea elevilor în rezolvarea problemelor în colaborare? • Descoperiți noi înțelegeri ale justiției restaurative și ale practicilor sale? • Să creăm oportunități pentru ca elevii să fie profesori? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vă puneți la îndoială ipotezele despre criminalitate și justiție? • Conștientizarea experiențelor tale cu privire la putere, privilegii, rasism și alte forme de violență structurală și instituțională? • Extinderea sau modificarea înțelegerii dvs. cu privire la justiția restaurativă, la promisiunile și problemele acesteia?

Publicația originală a acestui tabel este disponibilă pe Toews, B. (2013) Towards a restorative justice pedagogy: reflections on teaching restorative justice in correctional facilities, Contemporary Justice Review, 16:1, 6-27, DOI: 10.1080/10282580.2013.769308

Fragment de discuție de Frank Spencer de la Redweather Productions

9 A se vedea materialele pentru cele două exemple de pe site-ul web

<https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-8/student-assessment.html>

7. Consultare proces

Procesul de consultare a evidențiat caracteristicile unui **formator** în domeniul justiției restaurative (în ceea ce privește pregătirea educațională și profesională, competențele relaționale și tehnice, rețeaua, precum și sursele sale de inspirație) și caracteristicile unui **program de formare pentru formatori** (în ceea ce privește conținutul, metodele și implementarea).

7.1. Metodologie

În primăvara anului 2021, Forumul European pentru Justiție Restaurativă (EFRJ) a coordonat un proces de consultare cu formatori, practicieni și cercetători din domeniul justiției restaurative. Au fost concepute trei metode de cercetare diferite: o discuție în cadrul unui focus grup (6.1.1.), un sondaj online (6.1.2.) și o serie de interviuri (6.1.3.).

Principalele întrebări de cercetare au fost: Care sunt punctele forte în ceea ce privește cunoștințele, abilitățile, atitudinile și comportamentele formatorilor și care sunt bunele practici în formarea în domeniul justiției restaurative? Răspunsurile au fost grupate mai jos în funcție de competențele și pregătirea formatorilor (a se vedea 6.2) și de detaliile privind programele de formare pentru a deveni formatori în practicile justiției restaurative (a se vedea 6.3). Ideile enumerate nu sunt neapărat exhaustive sau concludente, deoarece se referă la răspunsurile din cadrul procesului de consultare (și anume 44 de respondenți împărțiți în cele trei metodologii de cercetare), dar oferă câteva orientări generale, în conformitate, de asemenea, cu concluziile analizei literaturii de specialitate. Datele colectate nu identifică diferențe în jurul atitudinilor și opiniilor care diferă în funcție de gen, categorii de vârstă și diferențe de țară.

7.1.1. Discuție în cadrul grupului de discuții

Comitetul de formare al EFRJ a participat la o discuție virtuală în cadrul unui grup de discuții, facilitată de doi cercetători EFRJ, pentru a discuta în profunzime despre anumite subiecte și probleme. Întrebările au fost legate, în principal, de cunoștințele în ceea ce privește conținutul și metodele de formare și în ceea ce privește abilitățile și competențele formatorilor.

Comitetul de formare al EFRJ este format din 8 experți practicieni și formatori care reprezintă diferite țări din Europa (Belgia, Germania, Irlanda, Italia, Țările de Jos, Regatul Unit). Scopul său este de a reuni practicieni (și alți experți) pentru a identifica, promova și sprijini practicile de formare în domeniul justiției reparatorii de înaltă calitate.

Discuția din cadrul grupului de discuții a fost organizată în jurul a 9 întrebări-cheie care au fost dezbătute pe parcursul a 4 ore, în două sesiuni diferite. Întâlnirea virtuală a reunit 6 membri ai Comitetului de formare, coordonatorul acestuia (adică responsabilul de formare al EFRJ) și 3 responsabili de proiect ai MEDIAREJ (adică cei doi cercetători EFRJ și coordonatorul de proiect).

Discuția din cadrul grupului de discuții a fost inițial organizată pentru 2 ore, dar grupul a avut conversații vii și dinamice în jurul fiecărei întrebări. Din acest motiv, a fost organizată o a doua întâlnire. Ambele au fost înregistrate video și s-au luat note detaliate.

7.1.2 Sondaj online

Un sondaj online anonim a fost distribuit membrilor din Registrul EFRJ al formatorilor calificați în domeniul justiției restaurative. Acest registru este alcătuit din 63 de formatori EFRJ, care provin din

din 17 țări diferite din Europa și nu numai. Având în vedere rata scăzută de răspuns, sondajul online a vizat și alți formatori contactați direct de partenerii proiectului MEDIAREJ.

Douăzeci și șase de respondenți din 9 țări diferite au completat sondajul online. Această metodă a servit la înțelegerea punctelor forte și a lacunelor în ceea ce privește formarea în domeniul justiției reparatorii. Răspunsurile primite au părut uneori să fie aplicabile nu numai pentru formatori, ci și pentru practicieni.

În cadrul sondajului online au fost adresate întrebări simple de tip "da sau nu"/"alegere multiplă" referitoare la conținutul și metodele de formare și la aptitudinile și competențele practicienilor. Itemii de pe scala Likert au permis o mai bună înțelegere a opiniilor, comportamentelor și atitudinilor legate de formarea în domeniul justiției reparatorii. Acest instrument metodologic a fost testat în prealabil cu Comitetul de formare al FEJR înainte de lansarea sa.

7.1.3. Interviu

Mai mulți formatori, profesori, practicieni și/sau cercetători bine cunoscuți au fost contactați pentru a contribui la rezultatele proiectului prin împărtășirea experiențelor lor profesionale și personale în domeniul justiției reparatorii și în abordările umaniste ale medierii și justiției reparatorii. Aceștia au fost contactați pentru interviuri personale pentru a împărtăși, sub formă de conversații, informații despre experiența și gândurile lor în ceea ce privește formarea în domeniul justiției restaurative. Toți partenerii de proiect au realizat unul sau mai multe interviuri, adaptând întrebările în funcție de specificul profesional interviuat. Interviurile complete vor fi publicate pe site-ul MEDIAREJ, în timp ce acest manual include doar câteva citate relevante pentru diferitele subiecte.

În total, au fost interviuate 12 persoane, și anume (în ordine alfabetică):

1. Ivo Aertsen (Belgia) - profesor, pionier al mișcării pentru justiție restaurativă în Europa;
2. Tim Chapman (Irlanda de Nord) - formator, practician, profesor universitar, actual președinte al EFRJ;
3. Maria Georgescu (România) - profesor și mediator;
4. Siri Kemeny (Norvegia) - director de servicii și practician;
5. Leonardo Lenzi (Italia) - coordonator al programelor de formare a mediatorilor;
6. Anja Mirosavljević (Croatia) - profesor asistent;
7. David Moore (Australia) - profesor universitar, facilitator și formator;
8. Jacqueline Morineau (Franța) - pionier al abordării umaniste a medierii;
9. Patrizia Patrizi (Italia) - profesor și formator în psihologie, drept și justiție restaurativă;
10. Julián Rios Martin (Spania) - profesor, autor al mai multor cărți despre justiția restaurativă;
11. Martina Tomić Latinac (Croatia) - responsabilă cu dezvoltarea capacității mediatorilor;
12. Howard Zehr (SUA) - pionier academic al justiției restaurative.

7.2. Formatorul

Acest capitol evidențiază constatările procesului de consultare cu privire la caracteristicile unui formator în domeniul justiției restaurative (de exemplu, experiențele de fond, abilitățile, competențele, atitudinile), utile pentru desfășurarea eficientă a unui curs de formare în

domeniul justiției restaurative. Acest capitol este împărțit în funcție de principalele constatări privind pregătirea educațională și profesională (6.2.1.), competențele relaționale și tehnice (6.2.2.), rețeaua (6.2.3.) și sursele de inspirație (6.2.4.).

7.2.1 Antecedente educaționale și profesionale

Această secțiune reflectă opiniile participanților cu privire la tipul de pregătire educațională (dacă există) pe care ar trebui să o aibă un formator în domeniul justiției restaurative în ceea ce privește titlurile/studiile oficiale și dacă este sau nu necesară o pregătire ca practician. Într-un sens mai personal, participanților li s-a cerut, de asemenea, să împărtășească modul în care au început să se implice în formarea în domeniul justiției judiciare, care a fost factorul declanșator și cum aceste prime experiențe le-au modelat metodele de predare.

Ar trebui ca formatorul să aibă o experiență ca practician de RJ?

Aproape toți participanții sunt de acord cu faptul că este important să ai o experiență ca practician în domeniul justiției reciproce (dacă este posibil, de asemenea, în cazuri și contexte grave și complexe) pentru a înțelege pe deplin și a transmite cu autenticitate cunoștințele și experiențele în practicile de justiție reciprocă. Faptul de a avea experiență practică este util pentru formator:

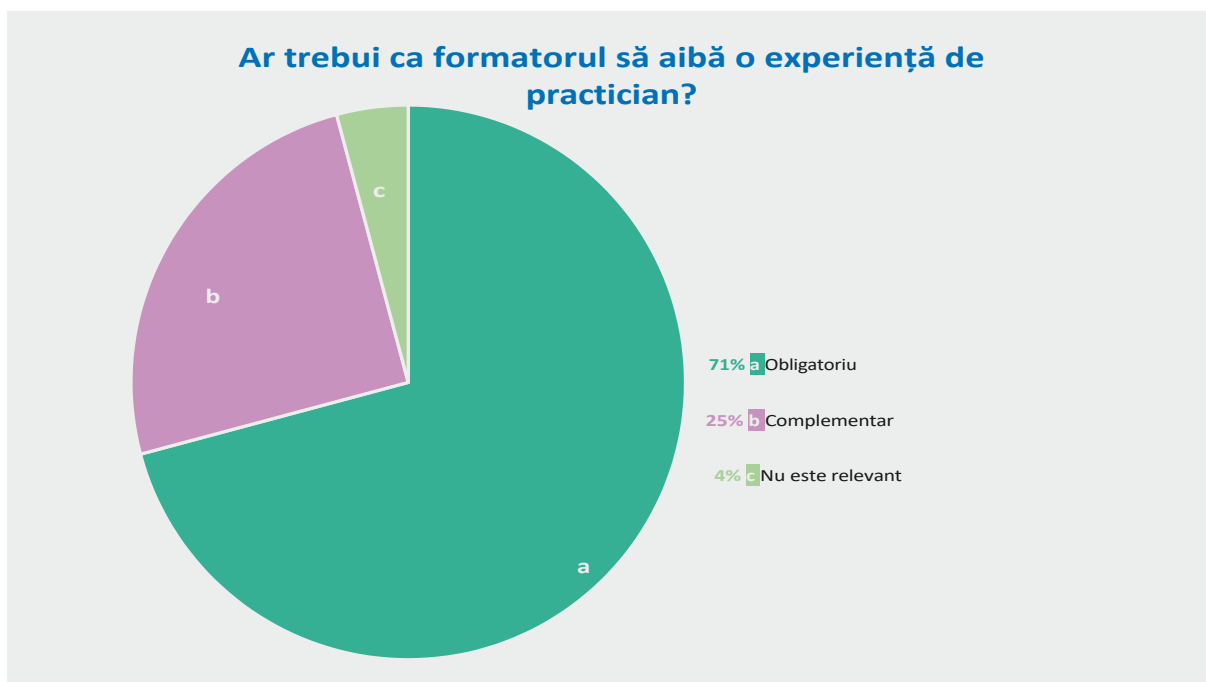
- Să aibă încredere, credibilitate și să comunice mai eficient obiectivele de învățare către cursanți;
- Să colecteze un "stoc" de povești și studii de caz pentru a ilustra teoriile în practică;
- Să fie capabili să elaboreze jocuri de rol sau alte exerciții interactive;
- Să recunoască gama de provocări pe care practicile de RJ le pot avea în cazuri reale.

Cu toate acestea, unii participanți au clarificat faptul că nu toți practicienii de RJ cu experiență pot fi neapărat buni formatori. Predarea și formarea necesită competențe specifice, cum ar fi capacitatea de a explica teoriile relevante și de a transmite experiența practică, ceea ce permite oamenilor să învețe. O recomandare practică venită din teren este aceea de a lucra în perechi, astfel încât doi formatori să își poată completa mai bine cunoștințele și competențele (de exemplu, teoria și practica; competențele psihosociale și cadrul juridic; cauzistica și managementul).¹⁰ Acest lucru reflectă, de asemenea, necesitatea ca formatorii să facă parte din grupuri și rețele interdisciplinare (a se vedea 7.2.3.).

Oameni care participă la un training by Fortytwo/Unsplash

10 Pentru a citi mai multe despre practica co-formării, în special în modelul de formare în domeniul medierii umaniste, găsiți interviul cu formatorul Leonardo Lenzi (Italia) pe site-ul MEDIAREJ, disponibil din octombrie 2021.

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

Câte ore de practică RJ ar trebui să aibă un instructor?

Majoritatea participanților consideră că este dificil de cuantificat numărul de ore de practici de RJ pe care formatorii ar fi trebuit să le colecteze în viața lor profesională. Unii spun că facilitarea a 5 cazuri este suficientă, în timp ce alții susțin că sunt necesari 5 ani de practică, în timp ce alții cred că practicienii cu o experiență de scurtă durată ar putea, de asemenea, să ofere o formare bună dacă sunt însoțiți de un formator cu experiență. O recomandare practică este aceea de a "învăța prin practică", ceea ce înseamnă că un practician începător este îndrumat pentru formare de un coleg mai experimentat sau de o echipă.

Ar fi trebuit ca formatorul să urmeze mai întâi o formare specifică privind formarea RJ?

Dezbaterea cu privire la experiențele relevante ale formatorilor, necesare pentru ca aceștia să fie "buni formatori", rămâne deschisă. După cum se arată în graficul de mai jos, parcursurile personale ale respondenților sunt destul de disparate și nu există încă o regulă generală: o ușoară majoritate a răspuns că au devenit formatori prin practică sau prin utilizarea competențelor practicienilor de RJ, în timp ce ceilalți au urmat anumite cursuri de formare în domeniul formării în domeniul justiției restaurative sau în alte domenii relevante.

Cei care nu au fost niciodată instruiți trebuie să învețe și să experimenteze metodologiile educației adulților. Trebuie să învețe să gestioneze sala de clasă, să faciliteze un mediu adecvat care să permită oamenilor să se implice, să se exprime, să reflecteze și să se confrunte într-un mediu lipsit de prejudecăți. Cei care activează în domeniul justiției restaurative ar trebui să fie deja capabili să facă acest lucru, dar în cadrul formării există alte aspecte importante pe care formatorii trebuie să fie capabili să le recunoască și să le abordeze.

Patrizia Patrizi, Italia

Cei mai mulți dintre aceștia recomandă participarea la un curs de formare specializat pentru formatori. O idee practică vine din partea unor organizații care propun viitorilor formatori RJ să participe, în calitate de participanți, la aceeași formare pe care o vor oferi. Într-un caz specific, după trei zile de formare, participanților (adică viitorilor formatori) li s-a cerut să expună modul în care vor pune în aplicare

formare în ceea ce privește conținutul și metodele, iar apoi sunt invitați să conducă câteva sesiuni pentru a exersa și a primi feedback imediat.

Pregătirea formatorului poate avea loc, de asemenea, în cadrul unui curs mai convențional de învățare a abilităților didactice (de exemplu, cursul de formare a formatorilor, cursuri de psihologia învățării, de predare)¹¹.

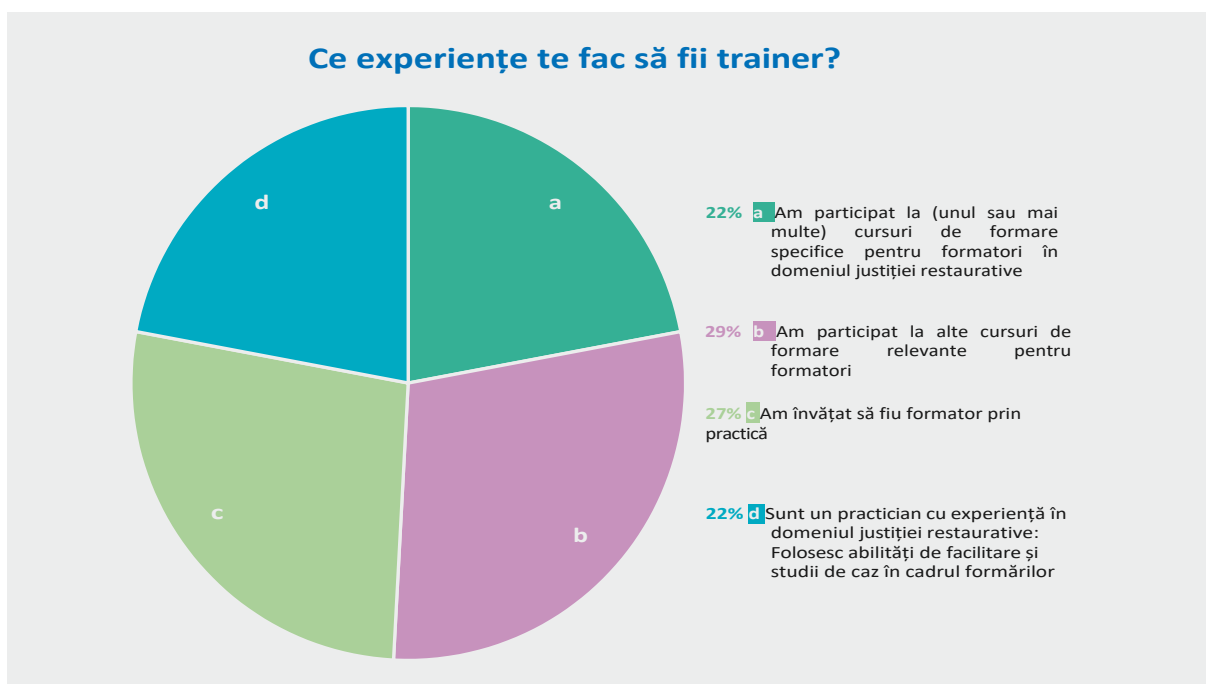
Problema dificilă și îndelungată a formalizării informalului este cea mai complicată și, pe de altă parte, în unele cazuri, poate fi necesară.

Leonardo Lenzi, Italia

Unii respondenți au pus sub semnul întrebării avantajele și dezavantajele titlurilor oficiale, ale registrelor sau ale altor omologări pentru a deveni formator (sau practician) în domeniul justiției reparatorii. În timp ce studiile oficiale pot asigura standarde de înaltă calitate a cursurilor de formare și pot oferi participanților un certificat recunoscut pentru eforturile lor, acestea îi pot împiedica pe unii să devină formatori chiar și atunci când au abilitățile, atitudinile și cunoștințele necesare pentru a preda despre justiția restaurativă, ratând oportunitatea de diversitate și de fertilizare încrucișată în domeniu.

"La rubrica "competențe", cerința era: "niciunul", adică oricine putea fi prezentat la formare. Era o mulțime, oameni foarte diferiți, era cel care construia sicrie, un electrician, apoi era un doctor în bioetică, era toată această varietate și această varietate a fost o mare bogăție a birourilor de mediere (...) În ciuda tuturor presiunilor care există pentru o profesionalizare a mediatorului, păstrarea acestei caracteristici de "o mie de flori" va fi foarte dificilă"

Leonardo Lenzi, Italia

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

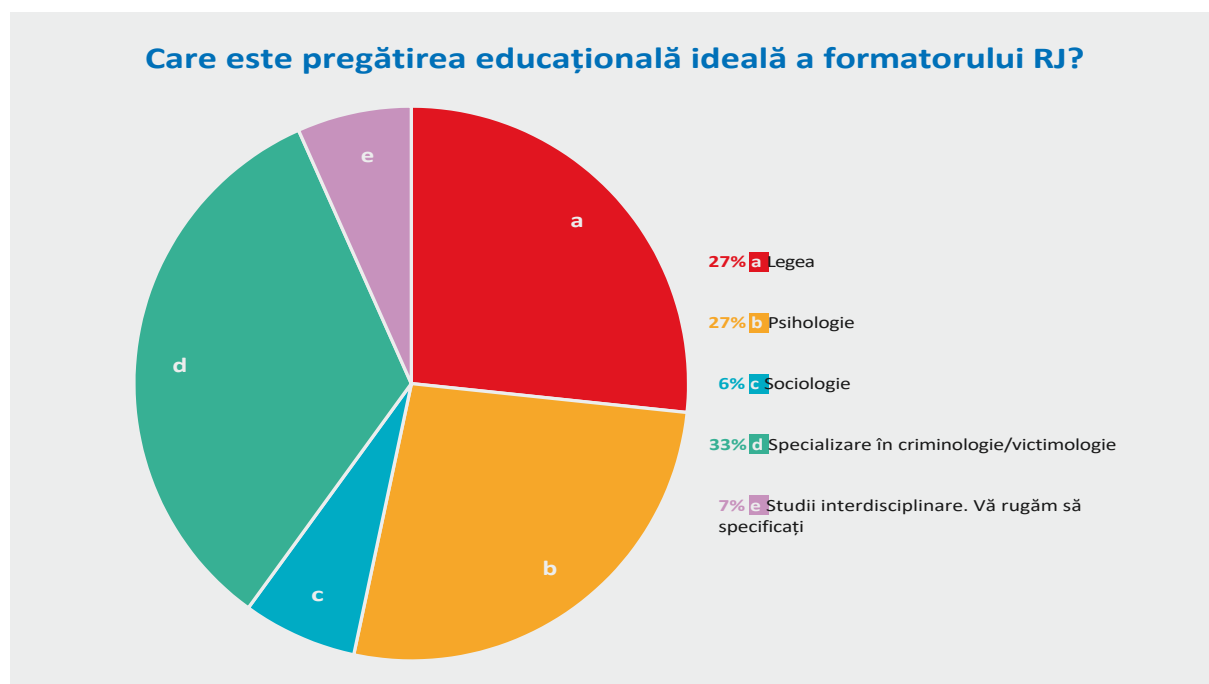
11 Astfel de tipuri de formare nu sunt încă oferite pe scară largă pentru formatorii RJ. La nivel european, EFRJ lucrează pentru a oferi activități de învățare reciprocă și de consolidare a capacităților pentru formatori în 2022-2025.

Ce tip de pregătire educațională ar trebui să aibă un practician și/sau un formator în domeniul justiției restaurative? De ce?

În ceea ce privește pregătirea educațională, majoritatea participanților se îndoiesc că există o "cea mai bună pregătire academică" pentru un formator în domeniul justiției restaurative. Într-adevăr, întrucât justiția restaurativă este un domeniu extrem de interdisciplinar, limitarea profesioniștilor din acest domeniu la un singur domeniu academic ar restrânge domeniul de aplicare al justiției restaurative în sine. Cu toate acestea, o treime dintre participanții la sondajul online au răspuns că o pregătire în criminologie poate fi foarte utilă.

Formatorul (perfect) ar trebui să aibă un nivel ridicat de experiență în domeniul justiției restaurative, nu numai în practică, ci și în cercetare și reflecție teoretică; să aibă abilități interpersonale, capacitate de auto-reflecție, autocunoaștere, atitudini în concordanță cu valorile justiției restaurative, capacitatea de a gestiona dinamica de grup și capacitatea de implicare, ascultare activă și empatie. În timpul formării este necesar să fie capabili să ofere feedback constructiv și să încurajeze o circularitate a feedback-ului între participanții din clasă. Pornind de la aceste premise, consider că orice specializare poate fi potrivită (psihologie, drept, pedagogie, științe sociale, serviciu social, antropologie, criminologie, victimologie).

Patrizia Patrizi, Italia

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

O specializare în **criminologie** este utilă pentru a înțelege nevoile victimelor și ale autorilor de infracțiuni. Acest lucru îi ajută pe practicienii și formatorii de RJ să faciliteze și să explice modul în care procesele de RJ pot contribui la satisfacerea acestor nevoi. De asemenea, criminologia (ca și victimologia) oferă o abordare interdisciplinară și intersecțională.

O pregătire în domeniul **psihologiei** oferă cunoștințe despre percepția, comportamentul și impactul diferitelor evenimente asupra indivizilor și comunităților, precum și

îmbunătățirea dezvoltării principiilor și abilităților de comunicare.

În cele din urmă, **dreptul** poate oferi, de asemenea, un fundal educațional important pentru formatorii în domeniul justiției restaurative, deoarece poate ajuta la înțelegerea poziției juridice specifice a victimei și a infractorului.

În concluzie, nu există o pregătire profesională și academică obligatorie pentru a deveni formator în domeniul justiției restaurative, dar este foarte recomandat să:

- să aibă o înțelegere solidă bazată pe teorie și cercetare;
- experiență practică;
- atitudine și comportament restaurativ;
- competențe generale de formare.

7.2.2. Competențe relaționale și tehnice

Această secțiune se referă la competențele relaționale și tehnice ale formatorilor (denumite și competențe "soft" și "hard"). Respondenții au enumerat cele mai importante competențe și au explicat de ce acestea sunt utile pentru formarea în domeniul justiției reparatorii. În mod evident, este posibil ca aceasta să nu fie o listă exhaustivă a capacităților de care au nevoie formatorii pentru a desfășura în mod eficient cursuri de formare în domeniul justiției reparatorii, deoarece acestea reflectă răspunsurile limitate primite de cei 44 de participanți la procesul de consultare.

În general, următoarele concluzii trebuie avute în vedere atunci când se vorbește despre competențele formatorilor în formarea în domeniul RJ:

- Formatorii de formare în domeniul RJ se consideră adesea facilitatori ai unei experiențe de învățare restaurativă, astfel că folosesc majoritatea abilităților relaționale necesare pentru un practician sau un mediator RJ.
- Competențele relaționale sunt dificil de predat într-un mod convențional, deoarece trebuie să fie practicate și experimentate; se recomandă cu tărie utilizarea unei abordări de învățare prin experiență și practică în cadrul formării în domeniul justiției restaurative.
- Competențele tehnice pot fi ușor delegate sau partajate în cadrul unei echipe pentru a lucra mai eficient și, în general, sunt considerate mai ușor de învățat în comparație cu competențele relaționale.
- Competențele relaționale și tehnice sunt strâns interconectate, deoarece una sprijină dezvoltarea celeilalte (de exemplu, gestionarea timpului servește abilităților interpersonale și de comunicare, asigurând că fiecare persoană din sală are dreptul la o voce și la timp pentru a se exprima).

Diferite tipuri de competențe sunt necesare în diferitele domenii de activitate în care lucrează

formatorii:

- În timpul fazei de pregătire, formatorul este în contact cu comisarul cursului, elaborează o propunere și un contract, comunică cu participanții, pregătește informații practice și alte materiale pregătitoare;

- În timpul fazei de predare, competențele tehnologice sunt utile, de asemenea, pentru a stimula creativitatea și flexibilitatea în vederea adaptării la circumstanțe neașteptate și la nevoile cursanților;
- În timpul fazei de urmărire, formatorul poate investi timp pentru a sprijini cursanții în punerea în practică a noilor abilități învățate, în unele cazuri și prin crearea unui grup de sprijin cu toți cursanții pentru a împărți responsabilitățile privind asistența și încurajarea necesare.

O experiență provocatoare, care dezvoltă abilități de comunicare și negociere, flexibilitate și încredere în procesul de mediere. Nu pot spune că sunt un practicant cunoscut în domeniu, dar cu siguranță m-a ajutat foarte mult în cariera mea de profesor și în relația cu studenții, colegii și chiar cu familia mea.

Maria Georgescu, România

Care sunt abilitățile relaționale de care au nevoie formatorii? De ce sunt acestea utile?

Lista de mai jos a fost colectată în timpul discuțiilor din cadrul grupului de discuții:

- **Congruență/ autenticitate:** Pentru a fi acceptat, credibil și pentru a câștiga o bună reputație, se așteaptă ca comportamentul și atitudinile unui formator (față de cursanți și față de ceilalți) să fie în concordanță cu valorile restaurative.
- **Curiozitate constantă:** Este posibil ca un formator să nu aibă toate răspunsurile la întrebările și preocupările cursantului; el/ea poate primi întrebările critice ca pe un lucru pozitiv și o oportunitate de a învăța împreună.
- **Empatie și compasiune:** Un formator ar trebui să aibă un simț al sincronizării cu publicul său, în special în ceea ce privește sentimentele și suferințele, pentru a preveni împingerea cursanților într-o zonă inconfortabilă (în care învățarea poate fi mai dificilă).
- **Umilință:** Formatorii trebuie să fie pregătiți să lucreze în mod orizontal, împărțind puterea și învățând din cunoștințele, abilitățile și atitudinea cursanților.
- **Abilități de încurajare și feedback constructiv:** Un formator este abilitat să încurajeze, să inspire și să motiveze cursanții să își împărtășească gândurile, să își asume riscuri, să facă greșeli și să iasă din zona lor de confort, să le recunoască eforturile și nu rezultatele, să construiască încrederea și să încurajeze consolidarea echipei.
- **Competențe pentru adoptarea unei abordări narative:** Un formator poate preda folosind abilitățile sale de facilitare pentru a colecta povești personale de la cursanți și pentru a oferi interpretări relevante pentru conținutul formării, deoarece relatările oamenilor creează conectivitate și un sentiment de apartenență în cadrul grupului.
- **Flexibilitate:** În conformitate cu valorile și principiile practicii justiției restaurative, un

formator poate fi deschis, răbdător și tolerant față de eventualele schimbări, acomodându-se astfel la

nevoile lor și de a le crea împreună cel mai bun mediu de învățare¹².

- **Atenție la detalii:** Un formator este atent la nevoile de formare ale oamenilor și oferă indicații concrete și specifice fiecărui participant, dând dovadă de sensibilitate și generozitate. De asemenea, acest lucru este important pentru a intra în legătură cu cursanții a căror limbă maternă este diferită de limba formatorului, pentru a se asigura că terminologiile și conceptele sunt înțelese.
- **Cooperarea interdisciplinară:** Formatorii sunt conștienți de specificitățile și limitele justiției restaurative și cooperează cu alți experți (de exemplu, terapeuți, asistenți sociali, avocați, psihologi) pentru a explica teoriile și practicile relevante pentru alte domenii de competență.

Sondajul online a propus câteva abilități relaționale principale; respondenții au putut alege o valoare între cea mai importantă și cea mai puțin importantă abilitate. Cu toate acestea, niciuna dintre competențele de mai jos nu a fost evaluată mult mai mult decât altele:

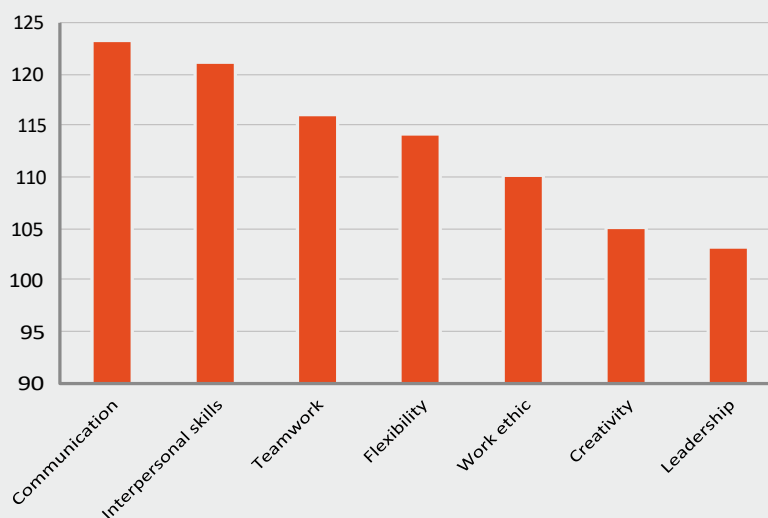
- **Comunicare:** cum ar fi comunicarea verbală/nonverbală, vorbitul în public, ascultarea, claritatea, amabilitatea, inteligența culturală.
- **Lucrul în echipă:** cum ar fi cooperarea, medierea, ascultarea activă, negocierea, crearea de rețele.
- **Leadership:** cum ar fi mentoratul, stabilirea priorităților, planificarea, gestionarea stresului, delegarea.
- **Competențe interpersonale:** precum empatie, răbdare, sensibilitate, umilință, generozitate, atenție la detalii.
- **Flexibilitate:** cum ar fi deschiderea de spirit, adaptabilitatea, analiza, luarea deciziilor, organizarea, rezolvarea problemelor.
- **Creativitate:** cum ar fi inovarea, experimentarea, proiectarea, chestionarea, inițiativa.
- **Etica muncii:** integritate, responsabilitate, disciplină, gestionare a timpului, auto-motivare.

Este o călătorie de autocunoaștere, care cu siguranță nu se termină niciodată.

Jacqueline Morineau, Franța

12 Mai multe informații despre avantajele și dezavantajele flexibilității în formare în analiza literaturii de specialitate de la pagina 22.

Care sunt cele mai utile abilități relaționale pentru formatorul RJ?

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

Care sunt competențele tehnice necesare pentru formatori? De ce sunt acestea utile?

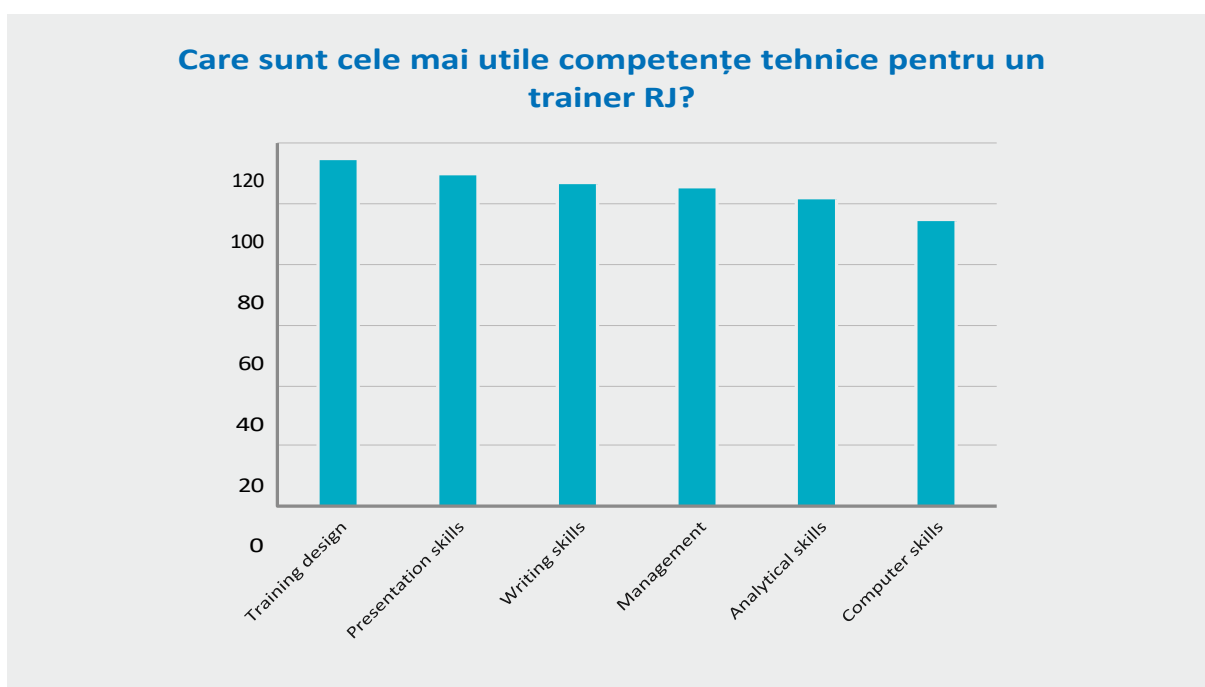
Lista de mai jos a fost colectată în timpul discuțiilor din cadrul grupului de discuții:

- **Competențe didactice:** Formatorii trebuie să aibă capacitatea de a concepe un program de formare, precum și de a da instrucțiuni concrete și clare cu privire la acesta.
- **Conducerea:** Formatorii trebuie să cunoască tehnicile de activare a grupurilor și de îmbunătățire a relațiilor.
- **Capacitatea de a oferi învățare prin experiență:** Formatorul propune exerciții interactive și se plasează într-o poziție de putere comună.
- **Abilități de prezentare și scriere:** Formatorul poate crea un curs captivant cu un conținut de înaltă calitate, care poate fi adaptat la diferite audiențe/ contexte, dacă este necesar, și include prezentări care creează narațiuni.
- **Management:** Formatorii trebuie să știe cum să planifice, să pregătească și să țină un curs bun; de asemenea, gestionarea timpului asigură faptul că formarea este implementată într-un mod respectuos și profesionist.
- **Abilități de povestire:** Formatorul poate folosi cazuri și povești personale pentru a încuraja ascultarea activă a cursanților și pentru a corela teoriile cu practica.

În cadrul sondajului online, respondenții puteau să aprecieze ca fiind mai mult sau mai puțin importante competențele tehnice enumerate mai jos, deși toate au fost evaluate în mod similar:

- **Abilități de prezentare:** instrumente vizuale, prezentări, exerciții interactive, layout.

- Competențe **informaticice**: e-mailuri, PowerPoint, Word, formulare web.
- **Abilități de redactare**: cum ar fi luarea de notițe, e-mailuri, povestiri, studii de caz.
- **Proiectarea formării**: cum ar fi planificarea conținutului, programarea timpului, logistica.
- **Management**: cum ar fi organizarea, negocierea, bugetarea, evaluarea.
- **Competențe analitice**: cum ar fi cercetarea, analiza și prezentarea datelor, teoretizarea, raportarea.

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

7.2.3. Rețeaua formatorilor

Această secțiune include reflecțiile respondenților cu privire la parteneriatele, cooperarea și rețelele relevante utile pentru formatori (precum și pentru practicieni) care lucrează în domeniul justiției reparatorii. Toți respondenții sunt de acord cu faptul că crearea de rețele este foarte utilă și necesară, în special pentru a face schimb de experiențe și pentru a obține inspirație de la alți formatori și pentru a îmbunătăți calitatea formării.

Ce tip de parteneriate/cooperare și rețele sunt utile pentru formatorii în domeniul justiției restaurative?

Diferitele niveluri ale parteneriatelor locale (de la cel personal la cel instituțional) au fost menționate de formatorii implicați în procesul de consultare. Lista de mai jos este clasificată în ordinea importanței, în funcție de răspunsurile primite.

- **Conectarea cu colegii**: Formatorii beneficiază de asistența colegilor lor direcți, atunci când se creează un climat de lucru pozitiv și o cultură a sprijinului pentru a discuta liber despre provocările activității lor.

- **Parteneriate cu mediul academic:** Programele de formare pot beneficia de sprijinul unei echipe universitare, în ceea ce privește conținutul și metodele de formare. De această cooperare vor beneficia, de asemenea, practicienii care resimt un decalaj mare între literatura de specialitate existentă și problemele din practica de zi cu zi¹³. Strategia ideală este de a avea o echipă universitară ca partener permanent în rețeaua (locală sau națională) de programe, astfel încât practicile, politicile, formarea și cercetarea să poată fi stabilite și realizate în cooperare reciprocă. În mod specific, un mediu universitar ar putea contribui la formare cu:
 - Înțelegerea cunoștințelor teoretice despre istoria justiției restaurative; locul justiției restaurative în cadrul unei serii de teorii normative; relația dintre justiția restaurativă și justiția/legile penale; punerea în aplicare a teoriilor și strategiilor justiției restaurative; funcția și capcanele sociale/politice ale justiției restaurative.
 - Cunoștințe legate de rezultatele cercetărilor empirice privind justiția reparatorie (impactul asupra infractorilor, victimelor și comunității, raportul cost-eficiență, procesele de selecție și de trimitere, codurile etice).
 - Construirea de instrumente de monitorizare și (auto)evaluare, care sunt sarcini care ar putea face parte dintr-un program de formare, precum și elaborarea unui instrument de evaluare (a eficienței) unui program de formare.
 - Furnizarea de expertiză didactică sau pedagogică pentru a concepe și a pune în aplicare un program de formare în domeniul RJ, de exemplu prin intervenția în formarea de competențe practice.

Evaluarea și cercetarea nu sunt doar o sarcină a institutelor de cercetare și a universităților, ci se așteaptă din ce în ce mai mult de la practicieni - cel puțin să contribuie la cercetare și să co-creeze cunoștințe ... Această atitudine de bază trebuie să facă parte dintr-un program de formare, deoarece va sprijini în cele din urmă dezvoltarea "practicianului reflexiv".

Ivo Aertsen, Belgia

- **Rețele locale:** Organizațiile și instituțiile (cum ar fi ONG-urile, școlile, închisorile, municipalitățile) ar putea sprijini formatorii datorită domeniului lor de activitate și contactului cu grupuri țintă specifice, prin diseminarea formării sau prin punerea la dispoziție a unor spații pentru a o găzdui.
- **Rețele naționale:** La nivel național, formatorii pot găsi oportunități pentru a avea acces la diferite resurse, cum ar fi finanțarea, invitarea la evenimente sau noi comisii de formare (de exemplu, în cadrul sistemului de justiție penală).
- **Rețele internaționale:** Formatorii pot fi inspirați și pot primi noi oportunități de lucru prin participarea activă la activitățile rețelelor internaționale care lucrează în domeniul justiției restaurative (de exemplu, EFRJ)¹⁴ și în domenii conexe. În practică, acest lucru include rolul în grupurile de lucru, participarea la conferințe și seminarii și cooperarea în cadrul proiectelor europene.

¹³ Ivo Aertsen (Belgia), David Moore (Australia) și Howard Zehr (SUA) au dezvoltat în

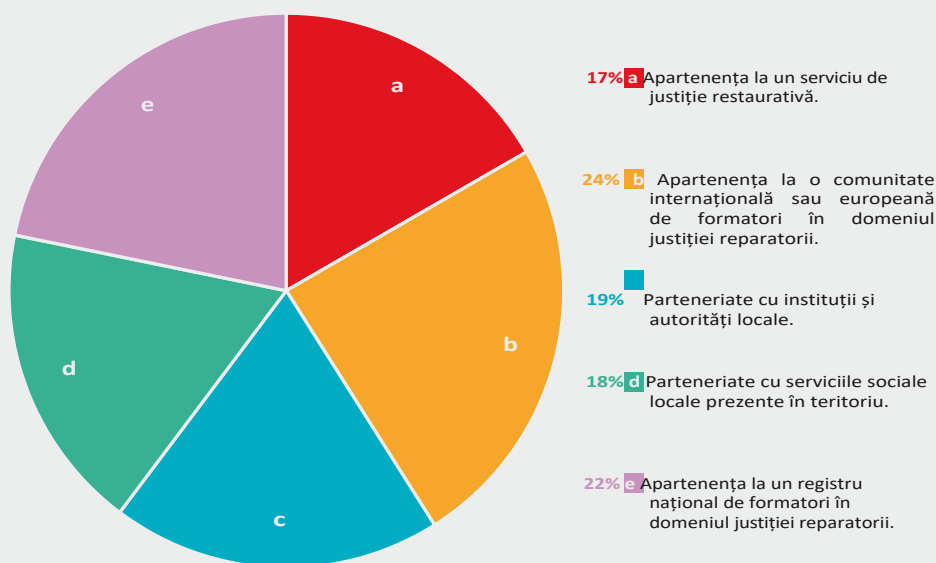
continuare acest aspect al stabilirii unei bune cooperări între practică și mediul academic. Toate interviurile vor fi disponibile pe site-ul MEDIAREJ în toamna anului 2021.

14 FEJR și alte rețele internaționale au fost menționate ca principală sursă de inspirație (a se vedea 7.2.4.).

O astfel de legătură are valoare. Din punctul meu de vedere, ar trebui să se concentreze în primul rând pe actualizarea practicienilor cu privire la implicațiile aplicative ale cercetării, pe cercetarea celor mai bune practici, pe sprijinirea practicienilor pentru a rămâne ancorați în principiile, valorile și cadrul conceptual al justiției reciproce și pe încurajarea practicienilor să își echilibreze entuziasmul pentru acest domeniu și munca lor cu o perspectivă critică. Dezavantajul unei astfel de legături este că universitarii pot aduce o abordare prea academică și abstractă. Este important să se găsească o modalitate de a menține un echilibru între mediul academic și cel practic.

Howard Zehr, SUA

Care sunt cele mai utile rețele pentru formatorul RJ?

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

Cred că un facilitator în procesele restaurative trebuie să bea din diferite surse, locuri și medii. Experiența nu se află într-un singur loc, ci în viața însăși.

Julián Ríos, Spania

7.2.4. Surse de inspirație

Această secțiune reflectă numeroasele și diversele surse de inspirație pentru formatorii și practicienii din domeniul RJ. Lista de mai jos indică, așa cum s-a văzut deja în alte secțiuni ale acestui manual, faptul că domeniul RJ este mai degrabă interdisciplinar.

Este "igienic" din punct de vedere existențial, intelectual și profesional, din când în când, să îți schimbi mediul de operare și obiectul de interes și, dacă se poate (dar, din păcate, acest lucru este mult mai puțin posibil), să îți schimbi locul de trai; dacă nu poți, măcar schimbă ceea ce poți: este important să suprascii acest hard disk intern și să încarci mai multe date.

Leonardo Lenzi, Italia

Un număr mare de respondenți au menționat că se inspiră din publicațiile sau evenimentele de RJ pentru formarea lor în domeniul RJ. De exemplu, ei dezvoltă noi idei creative prin:

- curiozitatea față de **alte subiecte** sau domenii profesionale care pot fi apropiate de justiția restaurativă (de exemplu, munca de introspecție personală, psihologie, victimologie, mișcări sociale, comunitate).
- **formare continuă.**
- citirea, vizionarea și ascultarea de **resurse culturale** care nu sunt specifice justiției restaurative în sine (de exemplu, filme, romane, muzică, podcast-uri).
- **parcursul lor personal** și toate experiențele pe care le-au trăit (de exemplu, copilăria, fostele locuri de muncă, personalități inspiratoare).

Este foarte relevant ca instructorii să continue să lucreze pe ei înșiși ca antrenor personal. Un antrenor trebuie să se cunoască foarte bine pe sine.

Patrizia Patrizi, Italia

Toți participanții sunt de acord că o mare sursă de inspirație provine **de la colegii lor** (inclusiv co-formatori și co-facilitatori) și chiar de la studenții și **cursanții cursurilor lor**, deoarece ei susțin ideea că în timpul procesului de învățare restaurativă formatorul nu trebuie să fie în centru și trebuie să fie umil și dispus să învețe din cunoștințele și experiența altora¹⁵.

În formarea formatorilor este ca și cum fiecare ar fi o piesă dintr-un mozaic, fiecare piesă este unică și utilă pentru a compune un întreg.

Leonardo Lenzi, Italia

Unele dintre cele mai menționate surse, cum ar fi formarea, publicațiile și organizațiile, colectate în timpul procesului de consultare, sunt enumerate în kitul de resurse (a se vedea pagina 52). Unele experiențe personale unice menționate au fost legate de **participarea lor la evenimente internaționale** sau la alte activități organizate de organizații din rețea (de exemplu, EFRJ; Center for Nonviolent Communication; Transformative Justice Australia; UK Restorative Justice Council). Altele s-au referit la **cooperarea lor cu universități** și cu anumiți cercetători. În ceea ce privește **autorii, formatorii și practicienii** din domeniul RJ, mai mulți respondenți au ^{menționat}¹⁶ că s-au inspirat de la:

¹⁵ Mai multe informații despre modul în care formatorul ar trebui să se vadă pe sine însuși ca un student și să împărtășească învățarea pot fi găsite în analiza literaturii de la pagina 18.

¹⁶ Lista personalităților este ordonată în funcție de numărul de respondenți care au menționat numele acestora ca sursă de inspirație. Atunci când mai multe nume sunt enumerate în același rând, aceasta se datorează faptului că au fost menționate de un număr egal de respondenți (atunci se alege ordinea alfabetică după nume de familie).

- Tim Chapman (Irlanda de Nord);
- Howard Zehr (SUA);
- John Braithwaite (Australia); Jaqueline Morineau (Franța); Martin Wright (Marea Britanie);
- Adolfo Ceretti (Italia); Belinda Hopkins (Marea Britanie); Marian Liebmann (Marea Britanie); Daniel Van Ness (SUA); Ted Wachtel (SUA);
- Dominic Barter (Brazilia); Nils Christie (Norvegia); Ivo Lizzola (Italia); Maria Rosa Mondini (Italia); Claudia Mazzucato (Italia), Patrizia Patrizi (Italia); Kay Pranis (Canada); Marg Thorsborne (Australia).

7.3. Programul de formare Acest capitol evidențiază concluziile procesului de consultare cu privire la conținutul (6.3.1), metodele (6.3.2), implementarea (6.3.3) și evaluarea (6.3.4) formării pentru formatorii RJ. În jurul acestor trei domenii-cheie, respondenții au fost invitați să reflecteze asupra criteriilor minime și a celor mai bune practici care ar putea garanta că cursurile de formare își ating obiectivele pedagogice.

7.3.1. Cuprins

Această secțiune enumeră conținuturile considerate utile în cadrul unui curs de formare pentru formatorii RJ. Uneori, respondenții pot avea și conținuturi propuse care sunt necesare pentru formarea practicienilor în domeniul RJ. Ca regulă generală, conținuturile pot fi planificate într-un mod modest pentru a evita pierderea atenției din partea participanților și pentru a se asigura că subiectele importante sunt bine înțelese și integrate în procesul de învățare¹⁷.

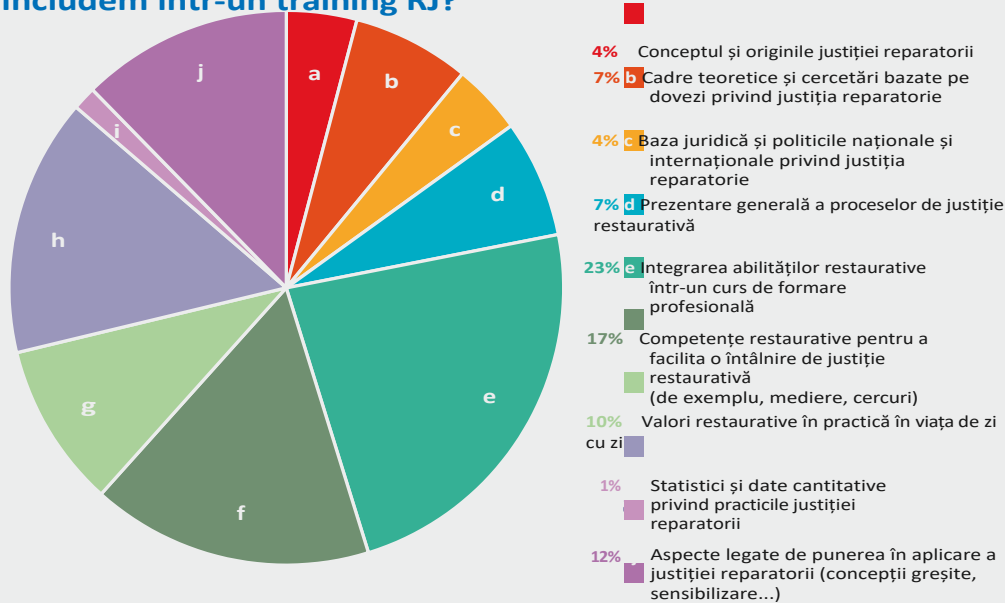
Este de la sine înțeles că programul de formare va fi diferit de la un grup la altul. Dar formarea se va concentra întotdeauna pe atitudini, cunoștințe și competențe.

Ivo Aertsen, Belgia

În cadrul sondajului online, respondenții puteau selecta printre primele zece subiecte pentru transferul de cunoștințe și competențe în domeniul RJ către formatori.

¹⁷ În timpul discuției din cadrul grupului de discuții, un participant a menționat că David Kolb, psiholog, a prezentat un model care spune că oamenii rețin doar 15% din ceea ce aud și 20% din ceea ce observă.

Care sunt cele mai utile conținuturi pe care trebuie să le includem într-un training RJ?

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

Mai jos, este prezentată o listă de conținuturi suplimentare propuse în timpul procesului de consultare ca fiind esențiale pentru formarea în domeniul justiției reparatorii:

- Competențe interpersonale necesare pentru a preda dimensiunea emoțională a conflictului și pentru a dezvolta conștiința de sine care va ajuta la evitarea prejudecăților atunci când se practică sau se instruește în domeniul justiției reparatorii.
- Abilitățile de comunicare pentru încurajarea dialogului în timpul unei întâlniri cu RJ sunt abilități practice utile și pentru furnizarea de formare.
- Competențe de management și de implementare pentru cei care vor avea o poziție de coordonator sau de conducere în cadrul programului de formare RJ.
- Reflecții despre atitudinile față de infracțiuni și pedepse, în special atunci când formarea se referă la utilizarea justiției reparatorii sau a medierii în cazurile de justiție penală.
- Reflecții privind siguranța (a părților și a facilitatorilor/mediatorilor), în special ceea ce trebuie făcut în diferite tipuri de situații de urgență, în special pentru formarea dedicată utilizării justiției restaurative în cazuri complexe.
- Pentru o abordare mai aprofundată a justiției reparatorii, ar putea fi utile unele conținuturi privind criminologia și victimologia.

Cercetarea nu este un lucru care ar trebui să fie rezervat universităților sau institutelor de cercetare, ci ar trebui să facă parte din fiecare profesionist sau organizație de justiție restaurativă, cel puțin într-un fel și într-o anumită măsură. Aceasta este o responsabilitate imensă pentru organizațiile (umbrelă) de justiție restaurativă, dar și pentru formatorii în domeniul justiției restaurative. Dacă nu includem rezultatele cercetărilor, metodologiile de cercetare și perspectivele teoretice în programele noastre de formare, riscăm să devenim "pietre rostogolite", fără să știm încotro ne îndreptăm, fără să fim conștienți de locul pe care îl ocupăm în contexte instituționale și societale mai largi.

Ivo Aertsen, Belgia

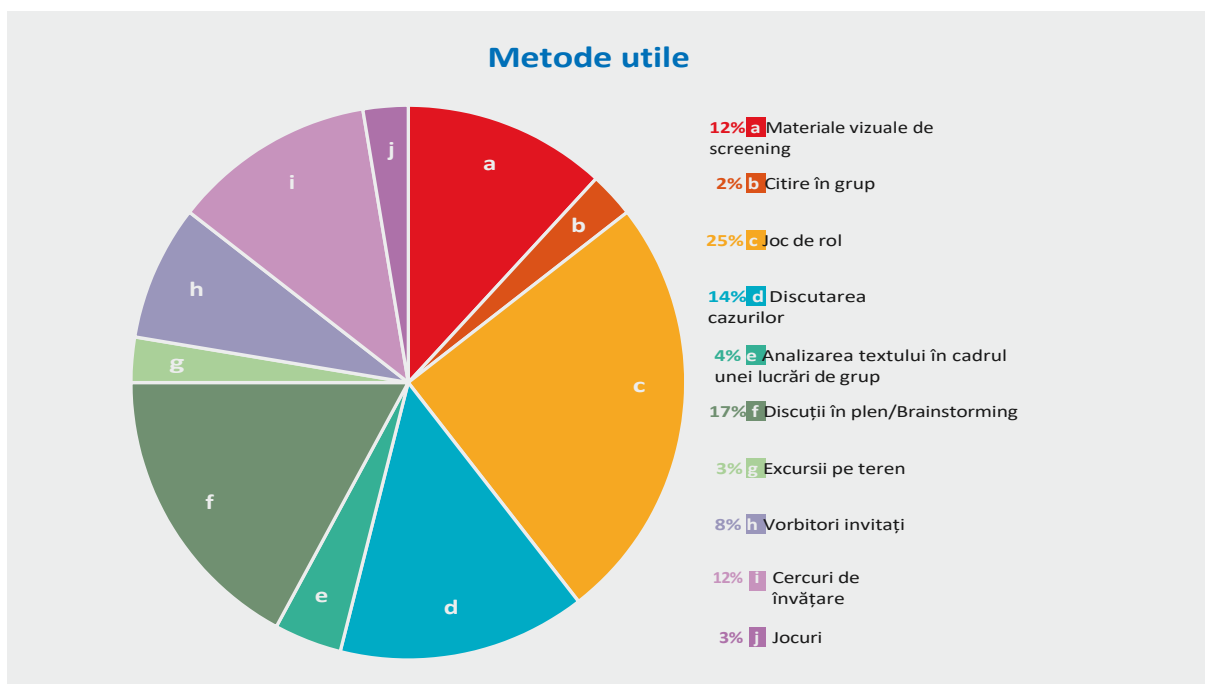
7.3.2. Metode

Competențele de RJ nu pot fi învățate cu ușurință doar urmând instrucțiunile formatorului și, prin urmare, metodele ar trebui să ofere, de asemenea, un cadru în care cursanții să poată dezvolta și aplica aceste competențe în continuare.

Metodele de formare trebuie să fie capabile să stimuleze reflecția, să sporească cunoștințele și să pună în aplicare aceste cunoștințe cu o atitudine restaurativă. Prin urmare, activitatea formatorului trebuie să vizeze consolidarea resurselor participanților, atât în ceea ce privește justiția restaurativă, cât și metodele de formare.

În formare, folosesc multe videoclipuri promovate de EFRJ care permit activarea părții emoționale, pentru a promova imediat contactul cu valorile și principiile justiției restaurative, pentru a depăși unele viziuni prejudiciabile.

Patrizia Patrizi, Italia

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

7.3.3. Implementare

Cum ar arăta faza ideală de implementare? Există un format optim, un număr de ore, un mediu, un număr de formatori etc.?

În ceea ce privește punerea în aplicare (de exemplu, formatul, numărul de ore, mediul, numărul de formatori), respondenții au avut opinii diferite.

Durata formării va depinde de **format** (față în față, online sau mixt), deși nu există un număr specific de ore necesare pentru acest tip de formare (deși formatul de 16-24 de ore pare a fi unul popular). Sesiunile de formare online ar trebui să fie mai scurte decât sesiunile față în față planificate inițial, deoarece această configurație virtuală s-a dovedit a fi mai obositoare decât altele.

Deoarece trăim într-o lume digitalizată, pierdem ceva foarte important în comunicarea umană, și anume faptul că nu vedem fața celuilalt în viața reală. Fața celuilalt este un corectiv important.

Siri Kemeny, Norvegia

În general, formatorii în domeniul justiției restaurative preferă formatul **față în față**, deoarece conexiunea cu participanții și sentimentul de comunitate într-un mediu de învățare restaurativă sunt esențiale și nu pot fi obținute cu ușurință într-un cadru online. O variantă **mixtă** bună ar putea fi aceea de a dedica părțile care pot fi învățate acasă pentru învățarea online și apoi de a dedica sesiunile plene și sesiunile față în față pentru o învățare mai experiențială. Cu câteva zile înainte de începerea sesiunii de formare (cu cel puțin o săptămână înainte), formatorul ar trebui să trimită participanților o listă de lectură, o broșură sau alte forme de materiale pentru a se pregăti pentru sesiunea de învățare. Un exemplu ar putea fi planificarea câtorva ore de teorie livrate online, inclusiv baza juridică și politica.

De asemenea, înainte de a începe sesiunile de formare, este important ca formatorul să analizeze trecutul cursanților, nevoile lor specifice, precum și competențele și experiența lor anterioară. Acest lucru îl va ajuta pe formator să adapteze conținutul programului la publicul specific.

Îmi place să adopt o abordare relaxată și informală, care permite oamenilor să participe activ la învățare. Amestec muzică, videoclipuri, activități fizice care au obiective de învățare, scurte contribuții privind conceptele și abilitățile, povești din practica mea, citate din scriitori, poeți și cântăreți, grupuri mici pentru a exersa abilitățile sau pentru a reflecta asupra conceptelor și valorilor etc.

Tim Chapman, Irlanda de Nord

Pentru a intra frumos în mediul de siguranță și pentru a promova implicarea personală, se recomandă să se înceapă sesiunea cu un cerc pentru a afla mai multe despre gândurile, emoțiile și așteptările participanților. Acest lucru poate fi folosit și ca o rutină pentru încheierea sesiunii. În timpul primului cerc, participanții pot fi rugați să vorbească despre

așteptările lor cu privire la formare, iar în timpul cercului de închidere pot fi rugați să împărtășească gânduri despre programul la care au participat.

Formarea ar trebui să fie interactivă, participativă și deschisă la multe întrebări critice. Utilizarea exercițiilor și a sesiunilor de dezbateri este necesară pentru a asigura interactivitatea, în timp ce utilizarea studiilor de caz și a jocurilor de rol încurajează interacțiunile relaționale și emoționale prin experimentare. Această implicare le va permite oamenilor să se exprime, să își înfrunte opiniile, să își proceseze sentimentele în grup și prin intermediul grupului.

În timpul și după formare, este recomandabil să se continue să se garanteze spații de supraveghere și de revizuire a instrumentelor dobândite, încurajând, de asemenea, crearea de grupuri de lucru și dând participanților teme de casă după fiecare sesiune.

În ceea ce privește instrumentele tehnologice utile pentru furnizarea formării, există unele diferențe între formatul online și cel față în față. În cele mai multe cazuri, aceste instrumente servesc ambelor formate:

- Videoclipuri, filme și documentare;
- Muzică;
- Cărți și basme;
- Cazuri prezentate de formator și cazuri aduse de cursanți;
- Handouts;
- O bună prezentare interactivă (de exemplu, PowerPoint, Prezi).

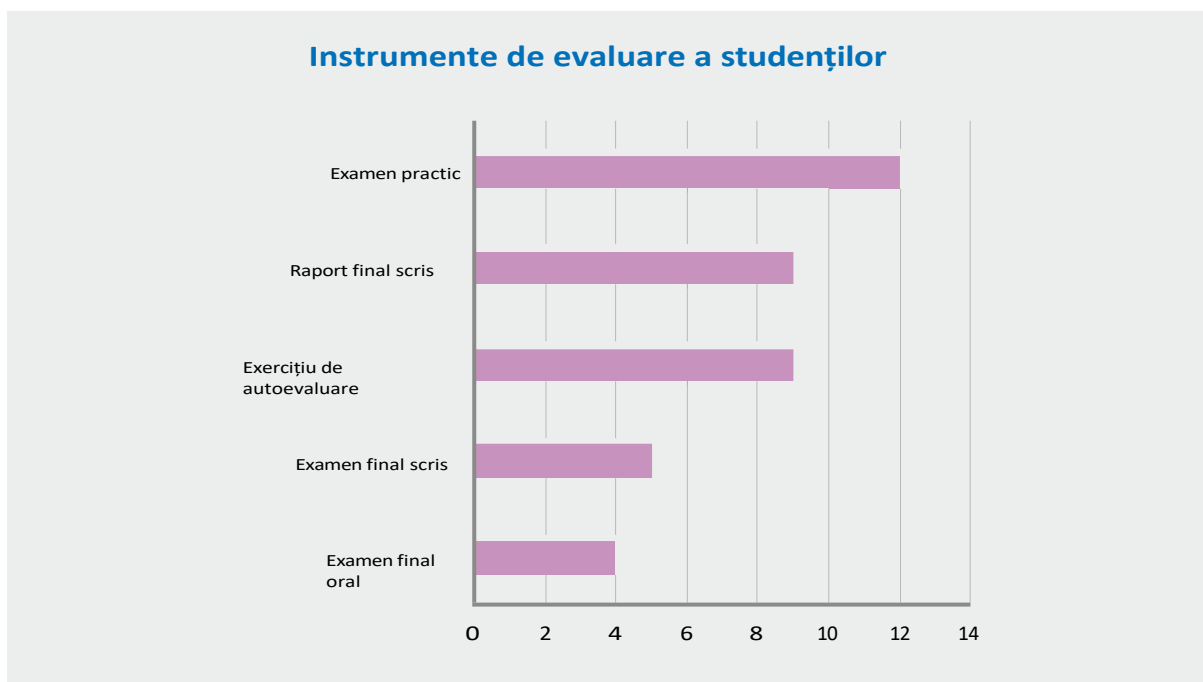
La sfârșitul perioadei de formare, se recomandă, de asemenea, o evaluare a cunoștințelor și competențelor, în special dacă formarea oferă opțiunea de acreditare.

7.34. Instrumente de evaluare

Participanții la sondajul online au fost rugați să menționeze diferite instrumente de evaluare pe care le utilizează în timpul formării lor în ceea ce privește cunoștințele dobândite de studenți și performanța formatorului însuși.

Cum se evaluează studenții?

Graficul de mai jos prezintă instrumentele de evaluare preferate, conform respondenților la sondajul online.

Răspunsuri la sondajul online al proiectului MEDIAREJ.

Observațiile suplimentare sunt enumerate mai jos:

- Un **eseu scris** poate fi folosit pentru a arăta modul în care o persoană gândește și pune în practică noțiunile, în timp ce **un examen oral** demonstrează dacă persoana respectivă este pregătită și are abilitățile necesare pentru a deveni formator.
- **Observarea** (în timpul practicii sau al instruirii) poate servi la evaluarea persoanei în timp ce își îndeplinește atribuțiile.

Am preferat (mai degrabă decât să implementăm o evaluare pentru participanți) modul de lucru împreună, alături, în care participantul crește împreună cu cel mai în vârstă, care are experiență: Este o trecere a experienței și o transmitere a experienței.

Leonardo Lenzi, Italia

Cum se evaluează formatorul și formarea?

Sugestiile de mai jos servesc pentru ca studenții să evalueze formatorul, dar și pentru ca formatorul însuși să evalueze munca depusă:

- În mod normal, la finalul cursului, participanților li se trimite un **chestionar** (online). Acesta include întrebări (poate cu scale Likert) privind conținutul formării, metodele, implicarea personală, formatorul, utilizarea viitoare a formării, precum și nevoile și întrebările care apar.

- Un proces de autoevaluare poate fi realizat de formator ca un fel de călătorie personală care îi menține activă mintea ^{reflexivă}¹⁸. Această evaluare este utilă pentru ca formatorul să reflecteze asupra problemelor cu care s-a confruntat în timpul formării, a conflictelor interioare, a conflictelor relaționale, a reacțiilor emoționale și pentru a putea distinge între ceea ce reprezintă bagajul său emoțional și ceea ce aparține cursanților (sau părților).

Orice persoană formată în metodele de ascultare și comunicare și care a trecut, și acest lucru este esențial, prin munca terapeutică a propriilor conflicte, va fi calificată la un anumit nivel pentru a face față problemelor legate de procesele reparatorii.

Julián Ríos, Spania

Cum se procedează cu supravegherea post-formare și evaluarea competențelor în practică?

Unii respondenți ai procesului de ^{consultare}¹⁹ au subliniat importanța îndrumării și a monitorizării după încheierea formării în domeniul RJ, argumentând că, în lipsa unei astfel de monitorizări, formatorul nu poate ști dacă cunoștințele și competențele dobândite în timpul formării sunt bine puse în aplicare. În plus, cursanții pot fi descurajați în lipsa unui sprijin și a unui mediu adecvat.

Oameni care ascultă la un training de The Climate Project/Unsplash

¹⁸ Citiți mai multe despre acest subiect în analiza literaturii, secțiunea "Conștiința de sine" de la pagina 20 și în interviurile cu Julián Ríos, Patrizia Patrizi și Siri Kemeny care vor fi publicate pe site-ul MEDIAREJ în octombrie 2021.

¹⁹ Martina Tomić Latinac și Anja Miroslavljević, ambele având experiență în materie de soluționare

extrajudiciară a litigiilor în Croația.

8. Kit de resurse pentru formatori

Acest set de resurse reunește unele dintre sugestiile propuse în cadrul procesului de consultare.

8.1. Publicații și materiale virtuale

Seria de module universitare UNODC: Modulul 8, Justiție

restaurativă. *Inițiativa UNODC privind educația pentru justiție*

(E4J).

UNODC (2020) *Manualul UNODC privind programele RJ*, ediția a doua, seria Manual de justiție penală. Viena. Organizația Națiunilor Unite.

Lindsey Pointer & Kathleen McGoe (2021) *Restorative Teaching Tools* (Website).

Horstman, F. (2020) *Step Inside the Circle*. Compassion Prison Project (video).

McCold, P. (1996) *Justiție restaurativă: Rolul comunității*. În, Burt Galaway și Joe Hudson, eds., *Restorative Justice: Perspective internaționale*. Monsey, New York: Criminal Justice Press. Pp. 85-101.

Pointer, L. et al. (2020) *The Little Book of Restorative Teaching Tools: Jocuri, activități și simulări pentru înțelegerea practicilor de justiție restaurativă*. Cărți bune.

Pranis, K. (2005). *Mica carte a proceselor de cerc*. New York: Good Books.

Rossner, M. (2013). *Doar emoții*. Clarendon Studies in Criminology (în engleză).

Umbreit, M. (2000). *The Handbook of Victim Offender Mediation (Manualul de mediere între victimă și infractor): Un ghid esențial pentru practică și cercetare*. Jossey-Bass.

Wright, M. (2002). Paradigma justiției restaurative. Conexiuni VOMA.

8.2. Programe de formare

Această listă scurtă de organizații/instituții care oferă, până în prezent, programe de formare în domeniul justiției reparatorii a fost menționată în timpul procesului de consultare. Unii dintre formatorii acestor programe au fost, de asemenea, intervievați/consultați pentru această parte a proiectului.

- **Forumul European pentru Justiție Restaurativă** Programe de formare și bază de date cu programele academice/de predare existente până în prezent în Europa și în afara acesteia.
- **Transforming Conflict** (Marea Britanie) de Belinda Hopkins.
- **Restorative Justice Council (UK)** Programe de formare.
- **Institutul Internațional de Practici Restaurative** Programe de formare.
- **University of Strathclyde (UK)** **Restorative Justice & Practices: Curs de competențe esențiale, susținut** de Tim Chapman.
- **Departamentul de Științe Umaniste și Sociale al Universității din Sassari (Italia)** Master în "Justiție restaurativă și mediere pentru bunăstarea oamenilor și a comunităților".
- **Janet Clark (Marea Britanie)** Curs de formare pentru practicieni.

9. Concluzii și recomandări

Această listă (neexhaustivă) de concluzii și recomandări se bazează atât pe analiza literaturii de specialitate, cât și pe procesul de consultare.

Profilul profesional și educațional al formatorilor

- Nu este nevoie de o pregătire academică specifică pentru a deveni formator RJ. Cu toate acestea, experiența ca practician al RJ este importantă pentru a fi autentic și credibil în această activitate.
- Învățarea continuă și studiul personal trebuie să fie un proces continuu pentru formator, precum și participarea la conferințe și experiențe interdisciplinare care să atingă alte domenii. Formarea formatorilor RJ poate include cursuri de competențe mai convenționale (de exemplu, despre predare, despre psihologia învățării), formare specifică pe tema care urmează să fie abordată în cadrul formării (de exemplu, infracțiuni motivate de ură, violență sexuală) și, eventual, participarea în calitate de stagiar la același curs care urmează să fie susținut în calitate de formator.

Competențele relaționale și tehnice ale formatorilor²⁰

- Formatorii trebuie să pună în practică ceea ce predică, ceea ce înseamnă că trebuie să exemplifice valorile restaurative care ar trebui să fie încorporate în practică și să sprijine cursanții în găsirea "laturii lor restaurative".
- Formatorii trebuie să se decentreze pentru a încuraja mai bine dialogul între participanți. Un sfat practic este să puneți o întrebare și să vă uitați în altă parte (așa cum se face în mediere) pentru a vă asigura că cursanții vorbesc între ei, nu doar cu formatorul.
- Formatorii trebuie să țină cont de audiență, de condițiile și de mediul în care oamenii lucrează, pentru a propune conținuturi și metode adaptate la nevoile cursanților și ale comisarilor.
- Formatorii trebuie să aibă un stil de comunicare inspirat pentru a oferi o formare distractivă, energică, interactivă și interesantă. Prezentările nu pot fi prea formale și distante și ar trebui să includă exerciții și povestiri.

Rețea de formatori

- Formatorii pot face parte din grupuri și rețele interdisciplinare pentru a se inspira, pentru a-și spori cunoștințele și competențele și pentru a coopera.
- Dacă este posibil, formatorii pot lucra în perechi²¹ pentru a-și completa reciproc cunoștințele și competențele. Acest lucru este relevant, de asemenea, pentru formatorii începători care pot învăța lucrând cu formatori mai vechi.
- Formatorii trebuie să fie conștienți de rolurile altor specialiști (de exemplu, psihoterapeuți, asistenți sociali, avocați) care pot fi invitați în timpul formării pentru a umple golul cu expertiza lor specifică.

-
- 20 După cum s-a menționat mai sus, competențele relaționale se referă la competențele "soft", iar cele tehnice la competențele "hard".
 - 21 În modelul de mediere umanistă al lui Jacqueline Morineau, aceasta este o cerință imperativă.

Conținutul și metodele de formare

- Formatorii nu ar trebui să încerce niciodată un exercițiu practic în cadrul formării lor dacă nu l-au exersat ei înșiși mai întâi.
- Formatorii pot "ieși din tipare", căutând inspirație în alte domenii, precum și în viața de zi cu zi, în special atunci când explică valorile restaurative.
- Cursanții rețin mai ales prin practică, astfel încât jocurile de rol și studiile de caz sunt mult mai eficiente în ceea ce privește obiectivele de învățare, în comparație cu prezentările frontale și videoclipurile.

Implementarea și evaluarea formării

- Formarea poate avea loc în diferite formate (față în față, mixtă, online) pentru a răspunde diferitelor nevoi ale stagiarilor și ale comisarilor. Formarea față în față rămâne opțiunea preferată pentru exercițiile interactive și pentru crearea unui sentiment de comunitate.
- Formarea trebuie să includă mai multe exerciții interactive, în loc de prezentări frontale, pentru a crea oportunități de învățare practică și experiențială.
- Atât formarea, cât și formatorul pot fi evaluați de către cursanți (printr-un formular de evaluare la sfârșitul formării), precum și de către formator (printr-o autoevaluare).

Cercul de restaurare în timpul unui training de Frank Spencer de la Redweather Productions

10. Referințe

- Bain, K. (2004). *Ce fac cei mai buni profesori universitari*. Harvard University Press.
- Biffi, E ; Laxminarayan, M. (2014) *Accesibilitatea și inițierea justiției reparatorii. Un ghid practic*, EFRJ.
- Braithwaite, J (2002) *Setting standards for restorative justice* The British Journal of Criminology, Volume 42, Issue 3, 1 June 2002, Pages 563-577
- Brouwer, E. (2006). *Evaluarea ca dar: O viziune*. În *Educating Toward Wisdom*. Alta Vista/SCSBC/NCSI.
- Carson, B.A; Bussler, D. (2013) *"Teaching Restorative Justice to Education and Criminal Justice Majors"* Contemporary Justice Review : CJR, vol. 16, nr. 1, pp. 137-149.
- Delattre, R ; Willemsens, J (2003) *"Exchange of Training Models for Mediation Practitioners. Lucrând la crearea unor modele europene de formare pentru practicieni și practicieni din domeniul juridic în legătură cu practicile justiției restaurative."* Raport final JAI/2003/AGIS/129.
- Dugan, M (1996) *A Nested Theory of Conflict*. O revistă de leadership. Femeile în conducere - Împărtășirea viziunii. Volumul 1.
- Dyck, D. (2006) *Reaching toward a structurally responsive training and practice of restorative justice* În, Dennis Sullivan și Larry Tifft editori, "Handbook of Restorative Justice" A Global Perspective. Londra și New York: Routledge. Taylor & Francis Group pp.527-543.
- Forumul European pentru Justiție Reparativă - EFRJ (2016). *Ghid de practică pentru serviciile de justiție restaurativă. Directiva privind victimele: Provocări și oportunități pentru justiția restaurativă*. Leuven: Forumul European pentru Justiție Restaurativă. <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/practice-guide-with-cover-page-for-website.pdf>.
- Forumul European pentru Justiție Reparativă - EFRJ (2018). *Conectarea oamenilor pentru a restabili relații echitabile: Ghid de practică privind valorile și standardele pentru practicile de justiție restaurativă*. Leuven: Forumul European pentru Justiție Restaurativă, 2018.
- Forumul european pentru justiție restaurativă (2019). *Recomandarea 2018 a Consiliului Europei privind justiția restaurativă în materie penală: A Briefing for Europe*. Leuven, Belgia
- Fine, S. M. (2018) *Predarea în fereastra de restaurare: Autenticitate, convingere și pedagogie critică restaurativă în activitatea unui profesor-lider*. Harvard Educational Review, vol. 88, nr. 1, 2018, pp. 103-125.
- Freire, P. (1990) *Pedagogia celor oprimați*. Texas: Penguin Books
- Gilbert, M. J ; Schiff, M. & Cunliffe R. H. (2013) *Predarea justiției restaurative: dezvoltarea unei andragogii restaurative pentru modalitățile de curs față în față, online și hibride*, Contemporary Justice Review, 16:1, 43-69, DOI: 10.1080/10282580.2013.769305
- Hooks, B (1994) *Teaching to Transgress. Educația ca practică a libertății*. New York: Routledge.
- Kagan, S (2009) *Învățarea prin cooperare*. California: Kagan Cooperative Learning
- Kitchen, S.E. (2013) *Restaurarea profesorului și a studenților: un proces de cerc și practici contemplative într-un seminar de justiție restaurativă*, Contemporary Justice Review, 16:1, 28-42, DOI: 10.1080/10282580.2013.769307
- Lage, M., Platt, G., & Treglia, M. (2000). *Inversarea sălii de clasă: A Gateway to Creating an Inclusive Learning Environment*. The Journal of Economic Education, 31(1), 30-43. doi:10.2307/1183338.

Morineau, J. (1998). *Lo spirito della mediazione*. Ed. FrancoAngeli.

- Pointer, L. et al. (2020) *The Little Book of Restorative Teaching Tools: Jocuri, activități și simulări pentru înțelegerea practicilor de justiție restaurativă*. New York: Good Books.
- Stommel, J (2018/03/11). *Cum să se degradeze*. Jesse Stommel. <https://www.jessestommel.com/how-to-ungrade/>
- Toews, B. (2013) *Toward a restorative justice pedagogy: reflections on teaching restorative justice in correctional facilities*, *Contemporary Justice Review*, 16:1, 6-27, DOI: 10.1080/10282580.2013.769308
- Umbreit, M.S ; Lewis, T (2015) *Victim Offender Mediation Training Manual. O colecție compozită de materiale de resurse de formare*. Centrul pentru justiție restaurativă și împăcare. Școala de Asistență Socială. Universitatea din Minnesota.
- Zehr, H. (1990) *Changing lenses: Un nou obiectiv pentru criminalitate și justiție*. Scottdale: Herald Press. Zehr, H. (2002) *The little book of restorative justice*. New York: Good Books.

Instrumente internaționale privind justiția reparatorie

- Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor standarde minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității. Comisia Europeană (2014). Document de orientare privind Directiva privind victimele. https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/uploads/2014/04/EC-Guidance-Document_Feb201411.pdf
- Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Economică și Consiliul Economic și Social (2002). *Principii de bază privind utilizarea programelor de justiție reparatorie în materie penală*. Viena: Biroul Națiunilor Unite.
- Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate - UNODC (2020). *Manual privind programele de justiție restaurativă: Ediția a doua*. Viena: Oficiul Națiunilor Unite.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2020-1-IT02-KA204-080081